

Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal
ISSN: 2528-9861 e-ISSN: 2528-987X
June / Haziran 2020, 24 (1): 211-245

Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde Tercümesi

A Qaşeeda-i Burdah Translation by an Unknown Translator

Yılmaz Öksüz

Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İslamî İlimler Fakültesi,
Türk-İslam Edebiyatı Ana Bilim Dalı
*Assistant Professor, Tokat Gaziosmanpaşa University, Faculty of Islamic Sciences,
Department of Turkish Islamic Literature*
Tokat / Turkey
yilmaz.oksuz@gop.edu.tr orcid.org/0000-0003-3543-4186

Article Information / Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 15 March / Mart 2020

Accepted / Kabul Tarihi: 10 May / Mayıs 2020

Published / Yayın Tarihi: 15 June / Haziran 2020

Pub Date Season / Yayın Sezonu: June / Haziran

Volume / Cilt: 24 Issue / Sayı: 1 Pages / Sayfa: 211-245

Cite as / Atıf: Öksüz, Yılmaz. "Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde Tercümesi [*A Qaşeeda-i Burdah Translation by an Unknown Translator*]". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal* 24/1 (Haziran 2020), 211-245.

<https://doi.org/10.18505/cuid.704116>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright © Published by Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Sivas, 58140 Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/pub/cuid>

A Qaşıeda-i Burdah Translation by an Unknown Translator

Abstract: *Qaşıeda-i Burdah* written by Egyptian sufi poet Busîrî (d. 695/1296) as an eulogy for Beloved Messenger Moḥammed has received great attention in the Islamic world. This work has been recited both in cultural/social ceremonies such as weddings, holidays and funerals. On the other hand, it was also annotated, translated, and *takhmîs*, *tesdîs*, *tesbî'* and *taştîr* were written to it by the pen of scholars and litterateurs in literary circles. These activities, which have been carried out over and over again, has been going on from the 15th century to the present day. Not only the reputed people, but also unknown ones or ones whose names were later forgotten have tried to translate it to their own language. The subject of the study is one of this type of poetic translations of the eulogy. Like its translator, date of this poetic translation is also unknown. This work was written in the *remel baḥr* type of 'arûz in 162 verses using the spelling of the classical period. Although a significant portion of the rhyme words was adapted from the source text, it has a more understandable style than its counterpart. In terms of poetry, it is above the average. The translator decorated the meaning that he borrowed from the original text with his own poetic ability and tried to express it in a unique manner. For this aim, it is more literary, lyrical and successful than most other translations of *Qaşıeda-i Burdah*. In the present study, text of the mentioned work was given with transcription along with mentioning of some of its features.

Summary: *Qaşıeda-i Burdah*¹ written by Egyptian sufi poet Buşîrî (d. 695/1296) has an important place in the Islamic world. Named by the poet himself as *al-Kavākib-al-durriyya fî madḥi khayr-al-bariyya*, this work is also known as *al-Qaşıedat-al-mîmiyya* since its rhyme letter is Arabic *mim*, as *Qaşıeda-i Bur'ah* since it caused Buşîrî to recover from a disease, as *Qaşıeda-i Burdah* due to the rumor that this event took place while he was wearing a coat by the hands of Beloved Messenger Moḥammed. In order to prevent confusion with the eulogy of Ka'b b. Zuhayr (d. 24/645) with the same name, it is known in cultural circles as *Qaşıeda-i Bur'ah*. However, in literature, it is commonly referred as *Qaşıeda-i Burdah*. The work was written in *simple baḥr* style of 'arûz,² and consists of 161 couplets. It has ten sections in terms of its content: longing for the beloved, complaining about the soul, eulogy for Beloved Messenger Moḥammed, his birth, miracles, dignity of the Holy Qur'ân, miracle of mi'râc, importance of jihad, sorrow, hope, prayer and request. The eulogy, which has an effective style, has gained great acclaim in the Islamic geography and has been read for various purposes for centuries. Some people recite it in wedding ceremonies, while some others use it in funerals. The sick people recite it with the hope of healing, while calligraphers wrote it for practice.

Owing its fame more to its story rather than its value of art, the eulogy was translated into Eastern languages such as Persian, Malay, Pashto, Punjabi, Turkish and Urdu, as well as into Western languages such as German, French, Greek, English, Spanish, Italian and Latin. In addition, many annotations, footnotes, *takhmîs*, *tesdîs*, *tesbî'*, *taştîr* and replies³ were written to it. For example, the poem annotated in Arabic by Ebû Shâme al-Maqdisî (d. 665/1266), Khalid b. 'Abdullah al-Ezherî (d. 905/1499), Ibrahim b. Moḥammed al-Bacurî (d. 1277/1860), 'Omer b. Aḥmed al-Ḥarpuṭî (d. 1299/1882) was translated into Persian by the men of letters such as Molla Ḥafîz Sharaf (d. after 810/1407), 'Işâmuḍdin b. 'Arabshah al-Isfarayinî (d. 945/1538), 'Ali b. Ḥasan Zavareî (d. 968/1560). The work was annotated by Le'alî Aḥmed b. Muştafa (d. 971/1563), Sayyid Ḥasan b. 'Abdurrahman (d. 1071/1661), Naẓîfî Ismail Aqḥîşarî (d. after 1205/1790), Shaykh-al-Islam Makkî Meḥmed (d. 1212/1797), Moḥammed b. Fayzul-lah (d. 1231/1816), Moḥammed b. Aḥmed (d. 1318/1900), Anqara Governor 'Abidin Pasha

¹ *burdah*: Some kind of cardigan used by Arabs; *bur'ah*: Healing of a disease.

² *simple baḥr* style of 'arûz: *mustef'ilun fâ'ilun mustef'ilun fe'ilun* rhyme of 'arûz.

³ *takhmîs*: Adding three verses to each couplet of a poem and making them five; *tesdîs*: making them six by adding four; *tesbî'*: making them seven by adding five; *taştîr*: making them ten by adding eight; *replies*: Writing a similar poem using the rhyme and same repeated voice/word after the rhyme of a poem.

(d. 1324/1906) in Turkish language. *Takhmīs* was written to the work by poets such as ʿAshkoprizade Kemaleddin (d. 1030/1621) Khocazāde Asad (d. 1034/1625), Sayyid Moḥammed Sharifī (d. 1040/1631), Shaykh-al-Islam Yahya (d. 1053/1644), Suleyman Naḥifī (d. 1151/1738), ‘Abdullah Ṣalaḥī (d. 1197/1783), Shaykh-al-Islam Makkī Meḥmed, Mollacıqzāde Raif (d. 1238/1823), Muṣṭafa Maqṣud (d. 1258/1843), Yemliḥazāde Muṣṭafa (d. 1294/1878), Meḥmed Said Pasha (d. 1308/1892), Moḥammed Favzī (d. 1318/1900) while Ismail Mufid (d. 1217/1803) wrote *tesdīs* and Niyazī-i Mıṣrī (d. 1105/1694) wrote *tesbī*⁴ to it.

The work was translated into Turkish language by poets such as ‘Abdurraḥim Qaraḥiṣarī (d. after 888/1483), Kemal Pashazāde (d. 940/1534), Ahmed-i Rıdvan (d. before 945/1538) Le‘alī Aḥmed b. Muṣṭafa, Shamsaddin Sivasī (d. 1006/1597), Kemalātī Meḥmed (d. before 1015/1606), Esasī (d. before 1041/1631), Sayyid Ḥusayin (d. after 1050/1641), Mehmed Talib (d. 1089/1679), Sukutī Meḥmed (d. 1103/1691), ‘Abdulhay Jalvatī (d. 1117/1705), Sulayman Naḥifī, ‘Abdullah Ḥulvanī (d. 1159/1746), Aḥmed ‘Arifī (d. after 1195/1781), ‘Abdullah Ṣalaḥī, Ismail Mufid, Sivaslı Aḥmed Suzī (d. 1246/1830), Evranyalı ‘Abdurraḥim (d. 1282/1865), Meḥmed Said Pasha, Qonyalı Fakhreddin (d. 1365/1950), Sazai Qaraqoç (d. 1933), İlhan Armutchuoghlu (d. 1937), Maḥmut Qaya (d. 1945), but there are also translations whose translators are unknown. The present study deals with such a translation of the work. To our best knowledge, the translation that has not been paid much attention by scholars to date and was mentioned only by Şadiq Yazar. Even he articulated only a few sentences about the translation based on a deficient copy of the work.

Both in the library records and in its copies, there was no information about the translator and the translation date of the work. The translation, which begins directly without a section such as an introduction at the opening, was written in 162 verses with the spelling of the classical period. It has a *remel baḥr* style of ‘arūz⁴ structure with *fā’ilātun fā’ilātun fā’ilātun fā’ilun* rhythm. Although it has some ‘arūz mistakes, it can be said that it is successful in terms of rhythm. Using the source text rhyme of *mīm* letter, the translator directly adapted some rhyme words from the Arabic text, while converting some others to appropriate Turkish words. Although he used some of them only once, he used some others several times. This finding implies that the translator may have had difficulties in finding words for the rhyme. It is noteworthy that he used some of those words in different meanings, and he employed 99 different rhymes in 162 couplets.

The translator used the original text for purposes other than the rhyme words. He used some words directly without translating them or only removed the *ḥarf-i ta’rif*.⁵ He transformed some words to others with the same stem or to their counterparts in Persian. While converting some of the phrases to forms suitable for the structure of the Turkish language using various practices, he used the old Anatolian Turkish as well as living Turkish. Like Buṣīrī’s eulogy, the poem, which consists of 10 parts in terms of contents, is suitable for the contents of the source text, but it is not a literal translation. The translator, who cared about literary rhetoric, largely preserved or even contributed to the harmony elements of the text. He reinterpreted the meaning of Buṣīrī’s work using his poetry skills, and produced a successful translation in terms of poetry with minimal rhyme flaws.

Considering other translations of *Qaṣeeda-i Burdah*, the translation has similarities with that by Uskudarlı ‘Abdulhay Jalvatī in terms of rhyme letter, with that by Sayyid Husayin Amasī in terms of rhyme, and with that by Ismail Mufid Afandi in terms of direct adaptation of some words in original text, while it has common characteristics with the translation by Naḥifī in terms of both rhyme letter and direct adaptation of most rhyme words from the original text. On the other hand, the translation has similarities with the translations by Kemal Pashazāde, Ahmed-i Rıdvan, Esasī Afandi, ‘Abdullah Ṣalaḥī and Na’imī in terms of rhyme letter, rhyme and adaptation of most rhyme words from the original text. However, it is simpler compared

⁴ *remel baḥr* style of ‘arūz: Means ‘arūz styles of *fā’ilātun fā’ilātun fā’ilātun fā’ilun* pattern.

⁵ *ḥarf-i ta’rif*: The definite article in Arabic.

214 | Yılmaz Öksüz. Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde Tercümesi

to the translation by Kemal Pashazâde, more loyal to the content of original text compared to the translation by Ahmed-i Rıdvan and more robust in terms of rhyme compared to the translation by Na'imî.

Keywords: Turkish-Islamic Literature, Imâm-i Buşîrî, *Qaşeeda-i Burdah*, Translator, Translation.

Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde Tercümesi

Öz: Mısırlı sûfi şair Muhammed b. Saîd el-Buşîrî'nin (öl. 695/1296) Hz. Peygamber'e tevessülen yazdığı *Kasîde-i Bürde* isimli eseri, İslam dünyasında büyük ilgi görmüş, bir yandan kültürel/sosyal alanda düğün, bayram, cenaze merasimi gibi törenlerde okunurken; diğer yandan edebî muhitte ulema ve üdebanın kalemiyle *şerh*, *tahmîs*, *tesdîs*, *tesbî'*, *taştîr* ve tercüme edilmiştir. Mütekerrir defa yapılan bu faaliyetler, 15. asırdan başlayarak günümüze kadar süregelenmiştir. Kasideye rağbet edenler yalnız meşhurlar olmamış, esamisi okunmayan yahut sonradan unutulmuş şahsiyetler de onu kendi dillerine aktarmaya gayret etmişlerdir. Çalışmanın konusu, kasidenin bu tür manzum tercümelerinden biridir. Mütercimi gibi tercüme tarihi de belirsiz olan manzume, klâsik dönem imlâsıyla, 162 beyit hâlinde aruzun *remel bahrinde* yazılmıştır. Kafiye kelimelerinin önemli bir kısmının kaynak metinden alınmasına rağmen emsaline göre daha anlaşılır bir üsluba maliktir. Şiirsellik bakımından da vasatın üstündedir. Mütercim, kaynak metinden aldığı manayı kendi şairlik istidadı ile süslemiş ve özgün bir edayla söylemeye çalışmıştır. Bu bakımdan *Kasîde-i Bürde* tercümelerinin çoğundan daha edebî, daha lirik ve daha başarılıdır. Bu makalede, söz konusu eserin bazı özelliklerine değinilerek transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Özet: Muhammed b. Saîd el-Buşîrî'nin (öl. 696/1297) *Kasîde-i Bürde* isimli eseri, İslam dünyasında önemli bir konuma sahiptir. Şairin *el-Kevâkibu'd-durriye fi medhi hayri'l-beriyye* olarak adlandırdığı eser, kafiye harfinin *mîm* olması sebebiyle *el-Kasîdetu'l-mîmiyye*, Buşîrî'nin tutulduğu hastalıktan şifa bulmasına vesile olduğu için *Kasîde-i Bür'e*, bu hadisenin rüyasında Hz. Peygamber'in elinden hırka giyerek gerçekleşmesi rivayetine binaen de *Kasîde-i Bürde* diye anılmıştır. Ka'b b. Zühre'nin (öl. 24/645) aynı ismi taşıyan kasidesi ile karışmaması için kültürel muhitte *Kasîde-i Bür'e* ismiyle meşhur olmakla birlikte literatürde *Kasîde-i Bürde* ismi ön plandadır. Aruzun *basit bahriyle* yazılan eser, 161 beyitten meydana gelmektedir. Muhteva bakımından 10 bölüme ayrılmakta; sevgiliye özlem, nefisten şikayet, Hz. Peygamber'in övgüsü, doğumu, mucizeleri, Kuran'ın şerefi, miraç mucizesi, cihadın önemi, nedamet ve ümit, dua ve niyaz konularını içermektedir. Etkili bir üslubu bulunan kaside, İslam coğrafyasında büyük beğeni kazanmış, asırlar boyunca muhtelif vesilelerle okunagelmıştır. Kimilerinin düşümlerinde, bayramlarda kimilerinin cenaze merasimlerinde andığı kasideyi, hastalar şifa ümidiyle okurken; hattatlar meşk niyetiyle yazmışlardır.

Şöhretini, sanat değerinden ziyade ilginç hikâyesine borçlu olan kaside, Farsça, Malayca, Peştuca, Pencapça, Türkçe ve Urduca gibi doğu lisanları yanında Almanca, Fransızca, Grekçe, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca ve Latince gibi batı dillerine de çevrilmiş; üzerine çok sayıda *şerh*, *hâşiye*, *tahmîs*, *tesdîs*, *tesbî'*, *taştîr* ve *nazîre* yazılmıştır. Söz gelimi, Ebû Şâme el-Makdisî (öl. 665/1266), Halid b. Abdullah el-Ezherî (öl. 905/1499), İbrâhim b. Muhammed el-Bâcûrî (öl. 1277/1860), Ömer b. Ahmed el-Harputî (öl. 1299/1882) tarafından Arapça olarak *şerh* edilen manzume, Molla Hâfız Şeref (öl. 810/1407'den sonra), İsmâüddin b. Arabşâh el-İsferâyînî (öl. 945/1538), Ali b. Hasan Zevâreî (öl. 968/1560) gibi üdeba vasıtasıyla Farsçaya çevrilmiştir. Le'âlî Ahmed b. Mustafâ (öl. 971/1563), Seyyid Hasan b. Abdurrahman (öl. 1071/1661), Nazîfî İsmâil Akhisârî (öl. 1205/1790'dan sonra), Şeyhülislam Mekkî Mehmed (öl. 1212/1797), Muhammed b. Feyzullah (öl. 1231/1816), Muhammed b. Ahmed (öl. 1318/1900) ve Ankara Valisi Âbidin Paşa (öl. 1324/1906) tarafından Türk diliyle *şerh* edilen eser, Taşkoprîzâde Kemâleddin (öl. 1030/1621) Hocazâde Esad (öl. 1034/1625), Seyyid Muhammed Şerîfî (öl. 1040/1631), Şeyhülislam Yahyâ (öl. 1053/1644), Süleyman Nahîfî (öl. 1151/1738), Abdullah Salâhî (öl. 1197/1783), Şeyhülislam Mekkî Mehmed, Mollacıkzâde Raif (öl. 1238/1823), Mustafa Maksud Resâ (öl. 1258/1843), Yemli hazâde Mustafa Kâmil (öl. 1294/1878), Diyarbakırlı Mehmed Saîd Paşa (öl. 1308/1892), Muhammed Fevzî (öl.

1318/1900) gibi şairlerin kalemiyle *tahmîs*, İsmâil Müfîd Efendi'nin (öl. 1217/1803) gayretiyle *tesdîs* ve Niyâzî-i Mısrî'nin (öl. 1105/1694) marifetiyle *tesbî'* edilmiştir.

Abdurrahim Karahisarî (öl. 888/1483 sonrası), Kemâl Paşazâde Şemseddin (öl. 940/1534), Ahmed-i Rıdvân (öl. 945/1538'den önce) Le'âlî Ahmed b. Mustafâ, Şemseddin Sivâsî (öl. 1006/1597), Kemalâtî Mehmed (öl. 1015/1606'dan önce), Esâsî Efendi (öl. 1041/1631'den önce), Seyyid Hüseyin Amâsî (öl. 1050/1641'den sonra), Mehmed Tâlib Üsküdârî (öl. 1089/1679), Sükûtî Mehmed b. Mustafa (öl. 1103/1691), Üsküdarlı Abdülhay Celvetî (öl. 1117/1705), Süleyman Nahîfî, Abdullah Hulvânî (öl. 1159/1746), Ahmed Arifî (öl. 1195/1781'den sonra), Abdullah Salâhî, İsmâil Müfîd Efendi, Sivasslı Ahmed Sûzî (öl. 1246/1830), Evrenyeli Abdürrahim (öl. 1282/1865), Mehmed Saîd Paşa, Konyalı Fahreddin (öl. 1365/1950), Sezai Karakoç (d. 1933), İlhan Armutçuoğlu (d. 1937) ve Mahmut Kaya (d. 1945) gibi şairlerin Türk diline kazandırdığı eserin, mütercimi meçhul tercümelere de vardır. Çalışmanın konusu bunlardandır. Görebildiğimiz kadarıyla bugüne kadar ilim dünyasının pek dikkatini çekmeyen tercüme sadece Sadık Yazar değinmiştir. O da eserin eksik nüshasından hareketle birkaç cümle söylemekle yetinmiştir.

Gerek kütüphane kayıtlarında gerekse nüshalarında eserin mütercimine ve tercüme tarihine dair bilgiye rastlanmamıştır. Başında mukaddime nevinden bir kısım bulunmadan doğrudan başlayan tercüme, klâsik dönem imlâsıyla 162 beyit hâlinde kaleme alınmıştır. Aruzun *remel bahr*'inde *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* veznine uygundur. Bazı aruz kusurları bulunmakla birlikte genel anlamda vezin konusunda başarılı olduğu söylenebilir. Kaynak metnin kâfiyesi olan *mîm*'i tercih eden mütercim, bazı kafiye kelimelerini Arapça metinden doğrudan aktarıyor; bazılarını uygun kelimelere dönüştürmektedir. Yine bazılarını bir kez kullanırken; bazılarını birkaç defa istimal etmektedir. Bu hâl, kafiye bulma konusunda zorlanmış olma ihtimalini hatıra getirirken; mezkur kelimelerden bazılarını farklı anlamlarıyla ele alması ve 162 beyitte 99 farklı kafiye kelimesine yer vermesi dikkat çekmektedir.

Mütercim, kafiye kelimeleri dışında da kaynak metinden yararlanmış; bazı kelimeleri, tercüme etmeden almış yahut yalnızca *harf-i tarîf* kaldırmış; bazılarını kökeni müşterek başka kelimelere veya Farsçadaki karşılığına tahvil etmiştir. Bir kısım ibareleri, muhtelif tasarruflarla Türk dilinin yapısına uygun hâle getirirken yaşayan Türkçe yanında eski Anadolu Türkçesinden de istifade etmiştir. Muhteva bakımından Bûsîrî'nin kasidesi gibi 10 bölümden meydana gelen manzume, kaynak metnin muhtevasına uygun fakat motamot bir tercüme değildir. Edebî söyleme önem veren mütercim, metnin aslındaki ahenk unsurlarını büyük ölçüde muhafaza etmiş, hatta buna katkıda bulunmuştur. Busîrî'nin eserinden aldığı manayı, şairlik istidadıyla yeniden yorumlamış, vezin bakımından az kusurlu, şiirsellik yönünden başarılı bir tercüme kaleme almıştır.

Kaside-i Bürde tercümelelerinden Üsküdarlı Abdülhay Celvetî'nin tercümesiyle kafiye harfi, Seyyid Hüseyin Amâsî'nin tercümesiyle vezin, İsmâil Müfîd Efendi'nin eseriyle kaynak metindeki bazı kelimelerin aynen aktarılması açısından benzeyen tercüme, Nahîfî tercümesiyle hem kafiye harfi hem kafiye kelimelerinin çoğunun asıl metinden alınması yönüyle müşterektir. Kemâl Paşazâde, Ahmed-i Rıdvân, Esâsî Efendi, Abdullah Salâhî ve Na'imî tercümeleleriyle ise hem kâfiye harfi hem vezin hem de yine kafiye kelimelerinin ekserinin kaynak metinden seçilmiş olması bakımından benzerlik arz etmektedir. Fakat Kemâl Paşazâde tercümesine nazaran daha sade, Ahmed-i Rıdvân tercümesine kıyasla kaynak metnin muhtevasına daha sadık, Na'imî tercümesine göre de vezin bakımından daha sağlamdır.

Anahtar Kelimeler: Türk-İslam Edebiyatı, İmâm-ı Busîrî, Kasîde-i Bürde, Mütercim, Tercüme.

Giriş

Muhammed b. Saîd el-Busîrî'nin (öl. 696/1297) *Kasîde-i Bürde* isimli eseri, İslam dünyasında önemli bir konuma sahiptir. Şairin *el-Kevâkibu'd-durriye fî medhi hayri'l-berriyye* olarak adlandırdığı manzume, kafiye harfinin *mîm* olması sebebiyle *el-Kasîdetu'l-mîmiyye*, Busîrî'nin tutulduğu hastalıktan şifa bulmasına vesile olduğu için *Kasîde-i Bür'e*, bu hadisenin

216 | Yılmaz Öksüz. Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde Tercümesi

rüyasında Hz. Peygamber'in elinden hırka giyerek gerçekleşmesi rivayetine binaen de *Kasîde-i Bürde* diye anılmıştır. Ka'b b. Zühre'nin (öl. 24/645) aynı ismi taşıyan kasidesi⁶ ile karışması için kültürel muhitte *Kasîde-i Bür'e* ismiyle meşhur olmakla birlikte literatürde *Kasîde-i Bürde* ismi ön plandadır.⁷ Aruzun basit bahriyle (*müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fe'ilün*) kaleme alınmış olan eser, 161 beyitten meydana gelmektedir. Fakat bu sayı, bazı metinlerde 160'a düşerken bazılarında ilavelerle birlikte 171'e kadar yükselmektedir. Muhteva bakımından 10 bölüme ayrılmakta; sevgiliye özlem (1-12), nefisten şikayet (13-28), Peygamber'in övgüsü (29-58), Peygamber'in doğumu (59-70), mucizeleri (71-90), Kuran'ın şerefi (91-104), miraç mucizesi (105-117), cihadın önemi (118-139), nedamet ve ümit (140-151), dua ve niyaz (152-161) konularını içermektedir. Müteessir bir üslubu bulunan kaside, İslam coğrafyasında büyük beğeni kazanmış, asırlarca muhtelif vesilelerle okunagelmıştır. Kimilerinin düğünlerde, kimilerinin cenaze merasimlerinde andığı kasideyi, hastalar şifa ümidiyle okurken; hattatlar meşk niyetiyle yazmışlardır.

Şöhretini, sanat değerinden ziyade ilginç hikâyesine borçlu olan manzume,⁸ Farsça, Malayca, Peştuca, Pencapça, Türkçe ve Urduca gibi doğu lisanları yanında Almanca, Fransızca, Grekçe, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Latince gibi dillere de aktarılmış; üzerine çok sayıda *şerh*, *hâşiye*, *tahmîs*, *tesdîs*, *tesbî'* ve *taştîr* yazılmıştır.⁹ Söz gelimi, Ebû Şâme el-Makdisî (öl. 665/1266),¹⁰ Halid b. Abdullah el-Ezherî (öl. 905/1499),¹¹ İbrâhim b. Muhammed el-Bâcûrî (öl. 1277/1860),¹² Ömer b. Ahmed el-Harputî (öl. 1299/1882)¹³ tarafından Arapça olarak açıklanan manzume, Molla Hâfız Şeref (öl. 810/1407'den sonra),¹⁴ İsmâüddin b. Arabşâh el-İsferâyînî (öl. 945/1538),¹⁵ Ali b. Hasan Zevâreî (öl. 968/1560)¹⁶ gibi üdeba vasıtasıyla Farsçaya çevrilmiştir. Yine Le'âlî Ahmed b. Mustafâ (öl. 971/1563), Seyyid Hasan b. Abdurrahman (öl. 1071/1661), Nazîfî İsmâil Akhisârî (öl. 1205/1790'dan sonra),¹⁷ Şeyhülislam Mekkî Mehmed (öl. 1212/1797), Muhammed b. Feyzullah (öl. 1231/1816), Muhammed b. Ahmed (öl. 1318/1900) ve Ankara Valisi Âbidin Paşa'nın (öl. 1324/1906) kalemyle Türkçe

⁶ Ka'b b. Zühre'nin *Bânet Su'âd* isimli meşhur kasidesinin *Kasîde-i Bürde* olarak anılmasına sebebiyet veren rivayet için bk. Kenan Demirayak, "Kasîdetü'l-Bürde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/566-567.

⁷ Mahmut Kaya, "Kasîdetü'l-Bürde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/568.

⁸ Kasidenin ilginç hikâyesi için bk. Kaya, "Kasîdetü'l-Bürde", 24/568.

⁹ Kaya, "Kasîdetü'l-Bürde", 24/569; Sadık Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 587.

¹⁰ İsmail Hakkı Sezer, *İmam Busîrî ve Bürde'si* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1985), 239; Yusuf İbrahim Yücel, "Kasîde-i Bürde Üzerine Son Dönemde Yapılan İlmî Çalışmalar", *İslam Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 1 (2016), 98; Tayyar Altıkulaç, "Ebû Şâme el-Makdisî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 10/234.

¹¹ Yücel, "Kasîde-i Bürde Üzerine Son Dönemde Yapılan İlmî Çalışmalar", 99; A. Turan Arslan, "Ezherî Halid b. Abdullah", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/65.

¹² Yücel, "Kasîde-i Bürde Üzerine Son Dönemde Yapılan İlmî Çalışmalar", 99; Ahmet Saim Kılavuz, "Bâcûrî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/416.

¹³ Erol Ayyıldız, "Harputî'nin Kasîde-i Bürde Şerhinin Dilbilgisi ve Belağat Açısından İncelenmesi", *Dünü ve Bugünüyle Harput*, ed. Fikret Karaman (Elazığ: TDV Elazığ Şubesi Yayınları, 1999), 1/515-523.

¹⁴ Ebubekir Sıddık Şahin, *Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercüme* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997), 64; Kenan Mermer, *Klâsik Şerh Geleneğinde Üslup Kasîde-i Bürde Örneği* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2018), 228.

¹⁵ İsmail Durmuş, "İsmâüddin el-İsferâyînî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22: 517; Halil İbrahim Şener, *Kasîde-i Bürde Kasîde-i Bür'e ve Su Kasidesi* (İzmir: İrfan Kültür Eğitim Derneği Yayınları 2, 1995), 50.

¹⁶ Mermer, *Klâsik Şerh Geleneğinde Üslup Kasîde-i Bürde Örneği*, 228.

¹⁷ Ayşe Özcan, *Nazîfî İsmâil Akhisârî ve Manzum Kasîde-i Bür'e Tercümesi: İklîdu's-sa'ade* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

olarak şerh edilirken;¹⁸ Taşköprizâde Kemâleddin (öl. 1030/1621) Hocazâde Esad (öl. 1034/1625), Seyyid Muhammed Şerîfî (öl. 1040/1631), Şeyhülislam Yahyâ (öl. 1053/1644),¹⁹ Süleyman Nahîfî (öl. 1151/1738),²⁰ Abdullah Salâhî (öl. 1197/1783), Şeyhülislam Mekkî Mehmed,²¹ Mollacıkzâde Raif (öl. 1238/1823), Mustafa Maksud (öl. 1258/1843), Yemli hazâde Mustafa Kâmil (öl. 1294/1878), Diyarbakırlı Mehmed Saîd Paşa (öl. 1308/1892),²² Muhammed Fevzî Efendi (öl. 1318/1900)²³ gibi zevatın himmetiyle tahmîs,²⁴ İsmâil Müfid Efendi'nin (öl. 1217/1803) gayretiyle tesdîs²⁵ ve Niyâzî-i Mısırî'nin (öl. 1105/1694) marifetiyle tesbî'²⁶ edilmiştir.

Abdurrahim Karahisarî (öl. 888/1483 sonrası),²⁷ Kemâl Paşazâde Şemseddin (öl. 940/1534), Ahmed-i Rıdvân (öl. 945/1538'den önce)²⁸ Le'âlî Ahmed b. Mustafâ,²⁹ Şemseddin Sivâsî (öl. 1006/1597),³⁰ Kemâlâtî Mehmed (öl. 1015/1606'dan önce), Esâsî Efendi (öl. 1041/1631'den önce),³¹ Seyyid Hüseyin Amâsî (öl. 1050/1641'den sonra),³² Mehmed Tâlib Üsküdarî (öl. 1089/1679), Sükûtî Mehmed b. Mustafa (öl. 1103/1691), Üsküdarlı Abdülhay Celvetî (öl. 1117/1705),³³ Süleyman Nahîfî, Abdullah Hulvânî (öl. 1159/1746),³⁴ Ahmed Arîfî (öl. 1195/1781'den sonra), Abdullah Salâhî, İsmâil Müfid, Sivasslı Ahmed Sûzî (öl.

¹⁸ Kasidenin diğer şerhleri için bk. Şahin, *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercüme*, 72-106; Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, 588-601.

¹⁹ Hocazâde Esad, Seyyid Muhammed Şerîfî ve Şeyhülislam Yahyâ'nın tahmîsleri Arapçadır. Bahattin Kahraman, "Bûsîrî'nin Kaside-i Bürdesi Etrafında Yazılmış Türkçe Eserler", *SÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi* 6 (1991), 173; Şahin, *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercüme*, 64.

²⁰ Nahîfî'nin üç dilde (Arapça, Farsça, Türkçe) tahmîsi bulunmaktadır. Kahraman, "Bûsîrî'nin Kaside-i Bürdesi Etrafında Yazılmış Türkçe Eserler", 173; Mustafa Uzun, "Nahîfî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/298.

²¹ Muallin Nâcî'nin (ö. 1310/1893) *İstılâhât-ı Edebiyye*'de "Bizden önce yazılmış eserler arasında Türkçe bir hayli Kaside-i Bürde tahmîsleri görüyoruz. Hangisini lezzetle okuyabiliriz? Zaten Arapça şiiri Türkçe tahmîs etmekte ne mana vardır? Maksat kaside-i mübarekeden zevk almak ise onu okumalı, anlamalı, zevkine varmalı, ezberlemeli. Yanına birtakım lüzumsuz Türkçe sözler katmak âşkıklık mezhebinde hürmetsizlik sayılır. Bir kere *Teveşşül* sahibinin şu tahmîsine bakınız" sözleriyle tenkit ettiği eser onundur. Şahin, *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercüme*, 133.

²² Vesile Albayrak Sak, "Said Paşa'nın Kaside-i Bürde Tahmîsi", *Turkish Studies* 8/9 (Yaz 2013), 523-559.

²³ Muhammed Kuzubaş, "Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-necât Adlı Eseri (Kaside-i Bürde Tahmîs ve Şerhi)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1/1 (Sonbahar 2007), 156-192.

²⁴ Kasidenin tahmîsleri hakkında bilgi için bk. Şahin, *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercüme*, 133-139; Kahraman, "Bûsîrî'nin Kaside-i Bürdesi Etrafında Yazılmış Türkçe Eserler", 173; Mücteba Uğur, "Kaside-i Bürde'ye Reddiye Kitapçığına Kısacık Reddiye", *Dinî Araştırmalar* 4/2 (Ağustos 1999), 9-10.

²⁵ Şahin, *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercüme*, 105.

²⁶ Musa Yıldız, *Niyâzî Mısırî Kaside-i Bürde Tesbî'i* (İstanbul: Elif Yayınları, 2007).

²⁷ Kahraman, "Le'âlî ve Abdurrahim Karahisarî'nin Manzum Kaside-i Bürde Tercüme", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 4 (1997), 57-107.

²⁸ Hamza Koç, "Ahmed-i Rıdvân'ın Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 5/12 (Temmuz 2018), 9-31.

²⁹ Kahraman, "Le'âlî ve Abdurrahim Karahisarî'nin Manzum Kaside-i Bürde Tercüme", 57-107.

³⁰ Şemseddin Sivâsî, *Tercüme-i Kaside-i Bürde İrşâdü'l-avâm*, haz. Hüseyin Akkaya (Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları, 2015); Albayrak Sak, "Şemseddin Sivâsî'nin Kaside-i Bürde Tercümesi", *Turkish Studies* 9/3 (Kış 2014), 91-110.

³¹ Albayrak Sak, "Esâsî'nin Kaside-i Bürde Tercümesi", *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 16 (Eylül 2019), 343-363.

³² Yazar, "Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi ve Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/3 (Haziran 2018), 145-187.

³³ Bünyamin Ayçiçeği, "Üsküdarlı Abdülhay Celvetî ve Kaside-i Bürde Tercümesi", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu* 9/2, ed. Coşkun Yılmaz (İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2017), 223-265.

³⁴ İsmail Hakkı Sezer, "Kaside-i Bürde ve Nesir ve Manzum Tercümesi", *SÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2000), 65-88.

218 | Yılmaz Öksüz. Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde Tercümesi

1246/1830), Evrenyeli Abdürrahim (öl. 1282/1865), Na'imî (öl. 1299/1882?),³⁵ Diyarbakırlı Mehmed Saîd Paşa,³⁶ Konyalı Fahreddin (öl. 1365/1950), Sezai Karakoç (d. 1933),³⁷ İlhan Armutçuoğlu (d. 1937)³⁸ ve Mahmut Kaya (d. 1945)³⁹ gibi şairlerin Türk diline kazandırdığı⁴⁰ kasidenin, mütercimi meçhul tercümeleleri de vardır. Çalışmamıza konu olan eser bu kabildendir. Görebildiğimiz kadarıyla bugüne kadar ilim dünyasının pek dikkatini çekmeyen eserden sadece Sadık Yazar bahsetmiştir. O da eserin eksik nüshasından hareketle birkaç cümle söylemekle yetinmiştir.⁴¹

1. Eserin Şekil İfade ve Muhteva Özellikleri

Gerek kütüphane kayıtları gerek nüshalarında eserin mütercimi ve tercüme tarihine dair bilgiye rastlanmamıştır. Başında dibace nevinden kısım bulunmadan doğrudan başlayan kaside, klâsik dönem imlâsıyla 162 beyit hâlinde yazılmıştır.⁴² Aruzun remel bahrinde *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* veznine uygundur.⁴³ Aruzun genelde başarıyla uygulandığı eserde bazı aruz kusurları görülmektedir. Mütercim, *ide* (33), *cümlesi* (39), *oldı* (42), *bizi* (47), *görmedi* (48), *anı* (b78), *niçe* (85), *idüb* (86), *yine* (89), *kaldı* (93), *olanı* (96), *dağı* (98), *işidince* (118), *gıce* (121), *idi* (123), *olub* (126) gibi ifadelerde imâle yaparken; *cârf* (5), *müstevîf* (19), *Naşrânî* (43), *sânî* (78), *râcf* (149) gibi kelimelerin son hecesini zihafı okumuştur. Yine *tağ* (31), *taş* (72), *kat* (80) kavramlarında imâle-i maksûreye yönelirken; *beyân* (45), *meknûn* (58), *insân* (78), *zırh* (80), *bârân* (88), *efzûn* (91), *mağrûn* (93), *yâhûd* (103), *hıç* (122), *dîn* (123), *cihân* (127) *hâşelillâh* (149) *bârân* (151) *yeksân* (156) söz konusu olduğunda imâle-i memdûdeye başvurmuştur. Öte yandan bazı dizelerde *k'olmadum* (82), *k'ol* (109), *k'olmaya* (137) kısaltmalarıyla tasarrufa giden mütercim, *qaranu/ qaranuğ*, *vesm*, *hüküm*, *yütm*, *haşm* kelimelerini *qaranû* (29), *vesim* (78), *hüküm* (95), *yütüm* (127), *haşım* (139) şeklinde kullanmak durumunda kalmıştır:

"فاصرف هواها وحاذر أن تؤايبه"

"إن الهوى ما تؤاىي يُصم أو يصم"

İt hevâ-yı nefsi terk ü dâim andan kııl hâzer

Kim hevâ müstevîf olsa öldürür 'uşşâkı hem (19)

"ظلمت سنة من أحبى الظلام إلى"

"أن انتككت قدامة الصر من ورم"

Sünnetin terk itdüm anuñ kim qaranû giceler

Şubha dek tırub mübârek ayağı oldı verem (29)

³⁵ Mevlüt İlhan, "Na'imî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Journal of Turkish Language and Literature* 3/4 (Sonbahar 2017), 42-61.

³⁶ Bünyamin Ayçiçeği, "Büsîrî'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Saîd Paşa Tarafından Yapılan Mensur ve Manzum Tercümesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 15 (2015), 27-102.

³⁷ Sezai Karakoç, *Üç Kaside: Kaside-i Bürde Endülüs'e Ağıt Bürüyen Kaside* (İstanbul: Fatih Yayınevi, 1967).

³⁸ İlhan Armutçuoğlu, *Kaside-i Bürde Manzum Tercüme* (İzmir: Akyol Neşriyat, 1979).

³⁹ Mahmut Kaya, *Kaside-i Bürde'yi Türkçe Söyleyiş* (İstanbul: Damla Yayınevi, 2014).

⁴⁰ Kaside-i Bürde'nin diğer tercümeleleri için bk. Şahin, *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleleri*, 107-130; Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, 601-620.

⁴¹ Yazar, *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, 618-619.

⁴² Metinde 54 numarada yer alan aşağıdaki beyit, diğer metinlerin çoğunda bulunmamaktadır:

"حَتَّى إِذَا طَلَعَتْ فِي الْكُونِ عَمَّ هَذَا"

"هَذَا خَالِكِينَ وَأَحْيَتْ سَابِرَ النَّهْمِ"

Tâ güneş gibi tulu' itdi cihâna tal'atı

Eyledi feyz-i hidâyet birle ihyâ-yı ümem

⁴³ Bu bakımdan Kemal Paşazâde, Esâsî Efendi, Seyyid Hüseyin Amâsî, Abdullah Salâhî ve Na'imî'nin tercümeleleriyle benzerlik arz etmektedir.

Eserinde, kaynak metnin kâfiyesi olan mîm'i kullanan mütercim,⁴⁴ kafiye yapıyı oluşturan bazı kelimeleri Arapça metinden doğrudan aktarıırken;⁴⁵ bazılarını uygun kelimelere dönüştürmektedir. Yine bazılarını bir kez kullanırken; bazılarını birkaç defa istimal etmektedir. Söz gelimi; *şamem* (11), *şemem* (31), *nesem* (41), *muhtetem* (60), *çarem* (65), *muhtelim* (84) *humem* (102), *müktetem* (114), *reham* (121), *muştadem* (128) gibi kelimeleri metnin aslından aynen alan mütercim, *dem-be-dem* (1, 26), *ehem* (28, 144), *elem* (8, 99, 135), *çadem* (33, 73, 106, 148), *kem* (22, 50, 90), *kerem* (38, 77, 158), *muhterem* (14, 75, 122, 126, 149, 161), *mu'taşım* (18, 101), *müttehem* (12, 24, 85), *nedem* (23, 68, 143), *raçam* (7, 74), *seçam* (6, 103), *sitem* (9, 125), *ümem* (36, 48, 54, 118, 160) gibi kelimeleri birkaç defa tekrar etmektedir. Bu durum, kafiye bulma konusunda zorlanmış olma ihtimalini hatıra getirirken; söz konusu kelimelerden bazılarını farklı anlamlarıyla ele alması ve 162 beyitte 99 farklı kafiye kullanması övgüye değer bir meseledir. Mütercimin sesteş kelimelere yer verdiği de görülmektedir. Nitekim 'alem kelimesini toplamda altı defa kullanan mütercim, aşağıdaki beyitlerden birinde *alâmet*, *belirti* manasına işaret ederken; diğerinde sevgilinin hatırasını taşıyan 'Alem dağıni kastetmektedir:

"أَيْخَسَبُ الصَّبُّ أَنَّ الْحَبَّ مُنْكَبِمٌ

مَا بَيْنَ مُنْجِمٍ مِنْهُ وَمُضْطَرِمٌ"

Şanmasun ağıâr kim pinhân kalur esrâr-ı 'aşk

Eşküm olmuşken müselsele âteş-i âhum 'alem (4)

"أَوْلَا الْهَوَى لَمْ تُرَقِّ نَمْعًا عَلَى طَلِّ

وَلَا أَرَقَّتْ لِذِكْرِ الْبَانِ وَالْعَلَمِ"

Olmasa manzûr-ı âşâr-ı diyâr-ı dil-rübâ

Cârî olmazdı yaşuñ riçkat virüb zıkr-i 'Alem (5)

Mütercim, kafiye kelimeleri dışında da kaynak metinden yararlanmış; bazı kelimeleri -bilhassa özel isimleri- olduğu gibi almış yahut yalnızca harf-i tarifini kaldırmış; bazılarını kökeni müşterek başka kelimelere veya Farsça müteradifine tahvil etmiştir. Bir kısım ibareleri, muhtelif tasarruflarla dilimizin yapısına uygun hâle getirirken bugün canlılığını yitirmiş eski Anadolu Türkçesine ait kelimelerden de istifade etmiştir.⁴⁶ Örneğin; *cîrân*, *zî-Selem* (1), *Kâzime*, *berç*, *İzam* (2), 'Alem (5), *dem*, *seçam* (6), *şamem* (11), *şeyb ü herem* (13), *şehvet*, *ta'âm* (17), *sâime* (20), *lezzet*, *sem* (21), *mağârim*, *nedem* (23), *haşm*, *hakem*, *keyd* (25), *es-tagfirullâh*, 'amel (26), *sünnet*, *verem* (29), *nefs*, *şemem* (31), *ma'nâ*, *şüret*, *habîb*, *nesem* (41), *şeyâtîn*, *vağy* (69), *da'vet*, *eşçâr*, *çadem* (72) 'Arim (88) gibi kavramları tercüme etmeden aktarıırken; (حُبِّ الرِّضَاعِ) tamlamasını *hubb-i raçâ'* (18), (نَسَبْتُ) eylemini *nisbet itdüm* (26), (مَا اسْتَقَمْتُ) ibaresini *bende yokdur istikâmet* (27), (خَيْرٌ) kelimesini *yigrek* (51), (الْمَوْصُوفُ بِالْقَدَمِ) ifadesini ise *mevşûfu'l-çidem* (92) olarak tercüme etmiştir. Konuya dair bazı örnekler şöyledir:

"فَإِنَّ أَمَارَتِي بِالسُّوءِ مَا اتَّعَطْتُ

مِنْ جَهْلِيهَا بِنَذِيرِ الشَّيْبِ وَالْهَرَمِ"

Nefs-i emmârem cehâletden yeñilmez va'z-ile

Nâşih-i müşfikdürür gerçi baña şeyb ü herem (13)

"وَالنَّفْسُ كَالطُّفْلِ إِذَا تُهْمِلُهُ شَبَّ عَلَى

حُبِّ الرِّضَاعِ وَإِنْ تَقَطَّمَهُ يَنْقَطِمِ"

⁴⁴ Eser, bu açıdan Kemâl Paşazâde, Ahmed-i Rıdvân, Esâsî Efendi, Abdülhay Celvetî, Süleyman Nahîfî, Abdullah Salâhî ve Na'imî tercümelerini hatırlatır.

⁴⁵ Bu yönüyle Kemâl Paşazâde, Ahmed-i Rıdvân, Esâsî Efendi, Süleyman Nahîfî, Abdullah Salâhî, İsmâil Müfd ve Na'imî tercümelerine teşbih edilebilir.

⁴⁶ Bazıları şunlardır: *yeñilmek* (13), *maña* (14), *şan* (26), *yigrek* (51), *tek* (56), *şan* (74), *eyin* (80), *irgürmek* (133), *yedilmek* (142).

Tıfildür ma'nide nefis artar aña hubb-i raqâ'

İtseñ ihmâl ü keserseñ sütten olur mu'taşım (18)

"فَمَبْلَغُ الْعِلْمِ فِيهِ أَنَّهُ بَشَرٌ
وَأَنَّ حَيْرَ خَلْقِ اللَّهِ كَلِيمٌ"

Ancağ ol deñlü bilürler kim beşerdür zât-ile

Yigregidür hem cihân halkınuñ ol 'âlî-himem (51)

Edebî söyleme önem veren mütercimin metnin aslındaki ahenk unsurlarını büyük ölçüde koruduğu gibi buna katkı sunduğu görülmektedir. Hz. Peygamber'in doğumu esnasında vuku bulan mucizelerin anlatıldığı (يَوْمَ تَقْرَسُ فِيهِ الْفَرَسُ أَنَّهُمْ) dizesini *Fürs hem ol gün ferâsetle muhaqqak bildiler (61)* diye tercümeyle alarak (تَقْرَسُ) ve (الْفَرَسُ) kelimelerini koruyan mütercim, (وَبَاتَ أَيُّوَانُ كِسْرَى وَهُوَ مُنْصَدِّعٌ) mısrasını *Tâk-ı Kîsrâ şaqq olub hem kaşırına irdi kuşûr (62)* şeklinde tercüme ederek (أَيُّوَانُ) ve (مُنْصَدِّعٌ) kelimelerini uyumlu hâle getirmiştir. İmlâ konusunda mütercimin mi yoksa müstensih'in hatası mı bilinmez ama *özge* kavramındaki *hâ-yı resmîye*'nin ihmal edilmesi (103) yahut *bulmazsın* ifadesinin *kâf* yerine *nûn* harfiyle yazılması (137) gibi küçük hatalar dışında probleme rastlanmamaktadır. Özel isimlerle kafiye kelimelerinin çoğunun tercümeyle doğrudan alınmasına, Arapça yanında Farsça kelimelerin çokça istimal edilmesine rağmen eser, emsaline göre daha anlaşılır bir üsluba sahiptir.⁴⁷ Nitekim lugata müracaat etmeye lüzum bırakmayan beyitlerin sayısı az değildir. Örneğin:

"يَا لَأَيْمِي فِي الْهَوَى الْعُذْرِي مَعْدِرَةٌ
مَيِّ إِلَيْكَ وَلَوْ أَنْصَفْتُ لَمْ تَلْمُ"

Ey melâmet eyleyen cânâne 'aşkında beni

Koy beni öz hâlûme inşâfa gel kılma sitem (9)

"عَدَّتْكَ حَالِي لَا سِرِّي بِمُسْتَتِيرٍ
عَنِ الْوَشَاةِ وَلَا دَائِي بِمُحْسِمٍ"

Sen bilürsin kim degil hâlûm nihân ağıyardan

Mihnetüm efzûn olub dilden kesilmez derd ü gâm (10)

Eser, herhangi bir taksimat veya başlıklandırmaya sahip olmamakla birlikte, muhteva bakımından Bûsîrî'nin kasidesi gibi 10 bölümden meydana gelmektedir. Sırasıyla sevgiliye özlem (1-12), nefisten şikâyet (13-28), Peygamber'in övgüsü (29-59), doğumu (60-71), mucizeleri (72-91), Kuran'ın şerefi (92-105), miraç mucizesi (106-118), cihadın önemi (119-140), nedamet ve ümit (141-152), münacat (153-162) konularının işlendiği kaside, kaynak metnin muhtevasına uygun fakat motamot bir tercüme değildir. Bûsîrî'nin kasidesinden aldığı manayı kendi istidadiyla süsleyen mütercim, şiirselliği olan bir eser yazmaya gayret etmiştir. Meselâ; cihadın önemi bahsinde "Onlar, düşmanların sarkan saçlarıyla simsiyah olan ense köklerine beyaz olarak indirdikleri kılıçları kızıl olarak kaldıranlardır" mealindeki dizeleri, "Kırmızı mürekkeble yazarlardı düşmanın bedenine harfi, ellerindeki mızraklar sanki kalem olmuştu" (130) diye söylerken; "Zırhına bürünen her kahramanı henüz açılmamış çiçek sanırsın, zafer rüzgârları sana onların güzel kokusunu sunuyor" manasındaki mısraları, "Onlar daldan çiçek kokusunun gelişi misali ellerindeki kılıçlarla yardım rüzgârlarını getirirler" (133) şeklinde tercüme etmiştir. Hz. Peygamber'in doğumu sırasında vuku bulan Mecûsî ateşinin sönmesi ve Save gölünün kuruması hadisesi ile ağaçların onun davetine icabet etmesi mucizesi beyanındaki şu mısralar da bu bakış açısıyla değerlendirilebilir:

"كَأَنَّ بِالنَّارِ مَا بِالْمَاءِ مِنْ بَلَلٍ
حُرُّنَا وَبِالْمَاءِ مَا بِالنَّارِ مِنْ صَرَمٍ"

⁴⁷ Meselâ; kendisiyle hem vezin hem de kafiye bakımından aynı olanlardan Kemalpaşazâde tercümesi, kaynak metnin veznini kullananlardan Abdullah Hulvânî tercümesi çalışmamızın konusunu teşkil eden tercümeden daha ağır bir üsluba sahiptir.

Ve ne mu'cizdür bu kim âteş ruṭûbet kesb idüb
Şuya 'ârız oldı âteşde olan sûz u çarem (65)
 "كَأَنَّمَا سَطَرْتُ سَطْرًا لِمَا كَتَبْتُ
 فُرُوغَهَا مِنْ بَدِيعِ الْخَطِّ فِي اللَّقْمِ"
Ol eğerden şan zemîn mıstar çekilmiş levḥ idi
Kim tarîḳ-i istiḳâmet anda olmuşdı raḳam (74)

2. Nüsha Bilgisi ve Transkripsiyonlu Metin

Eserin iki nüshasına rastlanmıştır. Bunlardan birisi, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Koleksiyonu, 4341/5 numarada kayıtlı olup eksiktir.⁴⁸ Manzume, mecmuanın 50^b-61^a varakları arasında bulunmaktadır. Diğeri, University of Michigan, 448 nolu nüshadır ki eser, 1^b-29^a arasındadır. 4341/5 nolu nüshada beyitlerin Arapçasından sonra tercümesi verilirken; diğesinde Arapça beyitlerin devamına Farsça manzum tercüme ilave edilmiş,⁴⁹ daha sonra Türkçe tercümeye geçilmiştir. 4341/5 numaralı nüshanın bir sayfasında toplam 11 beyit varken; diğesinde 9 beyit bulunmaktadır. Her iki nüsha da cetvellidir. Aynı zamanda ser-levhali olan 448 numaralı nüshanın sayfa kenarında bazı açıklama ve düzeltmeler mevcuttur. Fakat nüshalarda eserin mütercimi ve tercüme tarihine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Metnin oluşturulmasında University of Michigan nüshası (U) esas alınmış eksik olan Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Koleksiyonu nüshası (M) fark olarak gösterilmiştir.⁵⁰

[1^b]* بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 [Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün]
 1
 "أَمِنْ تَذَكُّرِ جِبْرَانَ بِذِي سَلَمٍ
 مَرَجَتْ دَمْعًا جَزَى مِنْ مُقَلَّةٍ بِدَمٍ"
Ey 'aceb añıldı mı cîrân u ehl-i zî-Selem⁵¹
Kim sirişküñ ḳan-ile memzûc idersin dem-be-dem
 [2^a]* 2
 "أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تَلْقَاءِ كَاظِمَةٍ"

⁴⁸ Bu nüsha, eserin 115. beytine kadar olan kısmını ihtiva etmektedir ki son beyti şu şekildedir:

"فَجَزَتْ كُلَّ فَخَارٍ غَيْرَ مُشْتَرِكٍ
 وَجَزَتْ كُلَّ مَقَامٍ غَيْرَ مُرْدَحِمٍ"
Cem' ḳalduñ cümle ḳadr ü iftiḥârî bî-şerîḳ
Vâsıl olduñ ol maḳâma kim degüldür müzdeḥam (115)

⁴⁹ Farsça tercüme, Seyyid Ahmed b. Mustafa'nın tercümesinde yer alan Farsça tercümenin aynısıdır. Seydi Ahmed'e ait olan eserin bir nüshası, Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesinde mevcuttur. No: 43 Va 1349.

⁵⁰ M nüshası, hem eksik hem de imlâ konusunda U nüshası kadar muteber değildir. Meselâ; 89. beyitte geçen *mihmân odı* tamlaması, M nüshasında *mihmân oti* şeklindedir. İlgili beyit aşağıdaki gibidir:

"دَعْنِي وَوَصْنِي آيَاتِ لَهُ ظَهَرْتُ
 ظُهُورَ نَارِ الْقَرَى لَيْلًا عَلَى عِلْمٍ"
Ḳoy beni vaşfyyla kim oldı 'alâmâtı 'ayân
Şöyle kim mihmân odı dağ üstüne olur 'alem (89)

* [1^b]: [50^b] M.

⁵¹ *zî-Selem*: Mekke ile Medine arasından bir mekandır.

* [2^a]: [50^b] M.

وَأَوْمَضَ الْبِرْقُ فِي الظَّلْمَاءِ مِنْ إِصْمٍ"

*Yoğsa esdi Kâzime şavbından ey 'âşîk nesîm
Lâmi' olub berķ rûşen oldı zulumât-ı İzam⁵²*

[2^b]*

3

"فَمَا لِعَيْنَيْكَ إِنْ قُلْتَ كَفُفَا هَمَّتَا
وَمَا لِقَلْبِكَ إِنْ قُلْتَ اسْتَوْقُ يَوْمٍ"

*Pes ne oldı çeşmüne tur dirseñ⁵³ olur yaşı seyl
Yâ gönül⁵⁴ n'oldı ifâķat bul diseñ bulur hiyem*

4

"أَيْحَسِبُ الصَّبُّ أَنْ الْحُبَّ مُنْكَتِمٍ
مَا بَيْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَمُضْطَرِمٍ"

*Şanmasun aġyâr kim pinhân şalur esrâr-ı 'aşķ
Eşküm olmışken müselsel âteş-i âhum 'alem*

5

"لَوْلَا الْهَوَى لَمْ تُرَقِّ دَمْعًا عَلَى طَلِّ
وَلَا أَرَقَّتْ لِيَذْكَرَ الْبَانُ وَالْعَلَمُ"

*Olmasa manzûr-ı âşâr-ı diyâr-ı dil-rübâ
Cârî olmazdı yaşuñ riķķat virüb zıkr-i 'Alem⁵⁵*

[3^a]*

6

"فَكَيْفَ تُنْكَرُ حُبًّا بَعْدَمَا شَهِدْتُ
بِهِ عَيْنُكَ عُذُولَ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ"

*Niçe inkâr itmek olur 'aşķı kim işbâtına
İki 'âdil şâhid olmışdur aña dem' u seķam*

7

"وَأَثَبْتُ الْوَجْدُ خَطِيئَةَ غَيْرِهِ وَصَنِيئِ
مِثْلُ الْبَهَارِ عَلَى خَدَيْكَ وَالْعَلَمِ"

*Şafha-i ruhsârũna şatt-ı sirişķ ü za'f-ı şâl
Kıldı sürķ ü zer dile berg-i bahâr-âsâ raķam⁵⁶*

8

"نَعْمَ سَرَى طَيْفٍ مِنْ أَهْوَى فَأَرْقَبِي
وَالْحُبُّ يَعْترِضُ اللَّذَاتِ بِالْأَلَمِ"

*Olıcaķ řârî řayâl-i yâr gönülüne belî
Selb ider gönülümde dünyâ lezzetin zevķ-i elem*

[3^b]*

9

"يَا لَأَيْمِي فِي الْهَوَى الْعُذْرِي مَعذْرَةٌ"

⁵² *Kâzime*: Medine anlamında bir kavram; *İzam*: Medine'de bir daġın ismidir.

* [2^b]: [50^b] M.

⁵³ *dirseñ*: dir M.

⁵⁴ *gönül*: dilüñ M.

⁵⁵ *bân*: Sevgilinin bir zaman seyrangâhı olan söġüt ağacı (tercüme edilmemiş); *'Alem*: Alem daġıdır.

* [3^a]: [51^a] M.

⁵⁶ *bahâr*: Sarı güle; *'anem*: Kırmızı ağaca denir.

* [3^b]: [51^b] M.

مِنِّي إِلَيْكَ وَلَوْ أَنْصَفْتَ لَمْ تَلَمْ

*Ey melâmet eyleyen cânâne 'aşkında beni
Koy beni öz hâlüme inşâfa gel kılma sitem*

10

"عَدَّتْكَ خَالِي لَا بِيْرِي بِمُسْتَبْرٍ
عَنْ الْوَشَاةِ وَلَا دَانِي بِمُنْحَمِيمٍ"

*Sen bilürsin kim degil hâlüm nihân agyârdan
Miḥnetüm efzûn olub⁵⁷ dilden kesilmez derd ü ğam*

11

"مَخْضَتْنِي النَّصْحَ لَكِنْ أَسْتُ أَسْمَعُهُ
إِنَّ الْمُجِبَّ عَنِ الْغَدَالِ فِي صَمَمٍ"

*Gerçi kim maḥz-ı naşîhtdür baña ta'nuñ velf
Pend işitmekden gelür 'âşık kulağına şamem*

[4^a]*

12

"إِنِّي اتَّهَمْتُ نَصِيحَ الشَّيْبِ فِي عَدْلِي
وَالشَّيْبُ أَبْعَدُ فِي نَصْحٍ عَنِ التُّهْمِ"

*Nâşih eylerdi melâmet pîrlikde 'aşkıdan
Şeyb ırakdur 'aşq zevkından kim ola müttehem*

13

"فَإِنَّ أَمَارَتِي بِالسُّوءِ مَا اتَّعَطَّطُ
مِنْ جَهْلِيهَا بِنَذِيرِ الشَّيْبِ وَالْهَرَمِ"

*Nefs-i emmârem cehâletden yeñülmez va'z-ile
Nâşih-i müşfikdürür gerçi baña şeyb ü herem*

14

"وَلَا أَعَدَّتْ مِنَ الْفِعْلِ الْجَمِيلِ قِرَى
ضَيْبٍ أَلَمْ بِرَأْسِي غَيْرَ مُحْتَنَمٍ"

*Hem maña bir muhteşem mihmân iken mûy-ı sefid
Tutmadum ḥüsn-i 'amellerle ben anı muhterem*

[4^b]*

15

"لَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنِّي مَا أَوْقَرُهُ
كَتَمْتُ سِرًّا بَدَالِي مِنْهُ بِالْكَتَمِ"

*Ger bileydüm anı tevķîr itmede ihmâlümi
Açmayup fehm itdügüm sırrı kılurdum müktetem*

16

"مَنْ لِي بِرَدِّ جَمَاحٍ مِنْ غَوَابِتِهَا
كَمَا يُرَدُّ جَمَاحُ الْخَيْلِ بِاللَّجَمِ"

*Kimdür ol kim bu cümûḥ olan semend-i nefşümi
Râm ide ol tevsen-âsâ kim 'inândan ide rem*

⁵⁷ efzûn olub: olub füzûn M.

* [4^a]: [51^b] M.

* [4^b]: [51^b] M.

17

"فَلَا تُرْمِ بِالْمَعَاصِي كَسْرَ شَهْوَتَيْهَا
إِنَّ الطَّعَامَ يُقْوِي شَهْوَةَ النَّهَمِ"

*Sevret-i şehvet dime 'ișyânla sâkin olur
Kim ta'âm ifrâṭı ile nefis ider kesb-i nehem*

[5^a]*

18

"وَالنَّفْسُ كَالطِّفْلِ إِنْ تُهْمَلَهُ شَبَّ عَلَى
حُبِّ الرِّضَاعِ وَإِنْ تُقَطِّمَهُ يَنْقَطِمِ"

*Tıfildür ma'nide nefis artar aña ḥubb-i raḍâ'
İtseñ ihmâl ü keserseñ sütten olur mu'taşım*

19

"فَاصْرِفْ هَوَاهَا وَحَادِرْ أَنْ تُؤَلِّيَهُ
إِنَّ الْهَوَى مَا تُؤَلَّى يُصِمُّ أَوْ يَصِمُّ"

*İt hevâ-yı nefsi terk ü dâim andan kııl ḥazer
Kim hevâ müstevlî olsa öldürür 'uşşâkı hem*

20

"وَرَاعِهَا وَهِيَ فِي الْأَعْمَالِ سَائِمَةٌ
وَإِنْ هِيَ اسْتَحَلَّتِ الْمَرْغَى فَلَا تُسِيمُ"

*Vir riyâzet nefse tâ'atle ki mişl-i sâime
Tatlu oldukça 'alef hırş-ile olur müttesim*

[5^b]*

21

"كَمْ حَسَنَتْ لَذَّةَ الْمَرْءِ قَاتِلَةً
مَنْ حَيْثُ لَمْ يَدْرِ إِنَّ السَّمَّ فِي الدَّسَمِ"

*Niçe lezzet var ki kâtildür telezzüz idene
Ol desem şanur aña bilmez ki var içinde sem*

22

"وَاحْتَنِ الدَّسَائِسَ مِنْ جُوعٍ وَمِنْ شَبَعٍ
فَرَبِّ مَخْمَصَةٍ شَرُّ مِنَ النَّخَمِ"

*Mu'tedil ol tokluk u açlıktan⁵⁸ eyle ihtirâz
Niçe açlık var ki olmaz tuḥmeden 'illetde kem*

23

"وَاسْتَفْرِغِ الدَّمَعَ مِنْ عَيْنٍ قَدِ امْتَلَأَتْ
مِنْ الْمَحَارِمِ وَالرَّمِّ جَمِيَّةَ النَّدَمِ"

*Çün günehden imtilâsın eyle istifrâğ-ı eşk
Kim maḥârim 'illetin def' ide âşâr-ı nedem*

[6^a]*

24

"وَخَالَفِ النَّفْسَ وَالشَّيْطَانَ وَاعْصِمَهُمَا
وَإِنْ هُمَا مَخَضَاكَ النَّصْحَ فَأَتَّهُمْ"

* [5^a]: [52^a] M.* [5^b]: [52^a] M.⁵⁸ tokluk u açlıktan: açlık u toklukdan M.* [6^a]: [52^b] M.

*Ol muhâlif nefse 'işyân eyle şeytân emrine
Mağz-ı pend ise özüñ ol bâbda tut müttehem*

25

"وَلَا تُطِعْ مِنْهُمَا خَصْمًا وَلَا حَكَمًا
فَأَنْتَ تَعْرِفُ كَيْدَ الْخَصْمِ وَالْحَكْمِ"

*Ger biri haşm u biri olsa hakem olma muṭî'
Haşm mekriyle 'ayândur hod saña keyd-i hakem*

26

"أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْ قَوْلٍ بَلَا عَمَلٍ
لَقَدْ نَسِيتُ بِهِ نَسْلًا لِيْذِي عُمْمٍ"

*Biñ keret estağfirullâh bî- 'amel aqvâlden
Nisbet itdüm şan 'akîme zî-veledlik dem-be-dem*

27

"أَمْرُكَ الْخَيْرُ لَكِنْ مَا اتَّمَرْتُ بِهِ
وَمَا اسْتَقَمْتُ فَمَا قَوْلِي لَكَ اسْتَقِمَّ"

*Bu ne hâletdür saña hayr it direm yok bende hayr
Bende yoğdur istikâmet saña toğrı ol direm*

28

"وَلَا تَزَوَّدْ قَبْلَ الْمَوْتِ نَافِلَةً
وَلَمْ أَصَلْ سِوَى فَرَضٍ وَلَمْ أَصُمَّ"

*İtmedüm hem ölmedin hâzır nevâfil zâdını
Farzdan gayrı 'amelde eyledüm terk-i ehem*

29

"ظَلَمْتُ سِنَّةً مِنْ أَحْيَى الظَّلَامِ إِلَى
أَنْ اسْتَنْكَتُ قَدَمَاهُ الضُّرُّ مِنْ وَرَمٍ"

*Sünnetin terk itdüm anuñ kim karangu giceler
Şubha dek turub mübârek ayağı oldı verem*

30

"وَسَدَّ مِنْ سَعْبٍ أَحْشَاءَهُ وَطَوَى
تَحْتِ الْجَارَةِ كَنْحًا مَثْرَفَ الْأَدَمِ"

*Her ne deñlü cü'ı gâlib oldı kalb-i pâkine
Bağrına taş başdı şabr itdi kılub terk-i ni'am*

31

"وَرَأَوْدَتُهُ الْجِبَالُ الشَّمُّ مِنْ ذَهَبٍ
عَنْ نَفْسِهِ فَأَرِيهَا أَيُّمَا شَمِّمٍ"

*Tağlar altun olub şarf it diyü 'arz itdiler
Nefsi i'râz idüb andan kıldı ızhâr-ı şemem*

32

"وَأَكَدْتُ رُحْدَهُ فِيهَا صَرُورَتُهُ"

[6^b]*

[7^a]*

* [6^b]: [52^b] M.

* [7^a]: [53^a] M.

إِنَّ الضَّرُورَةَ لَا تَعْدُو عَلَى الْعِصْمِ

Zühdin efzûn itdi dünyâya zarûret hâleti

Bu muhakkakdur zarûret eylemez men'-i 'ışam

[7^b]*

33

"وَكَيْفَ تَدْعُو إِلَى الدُّنْيَا ضَرُورَةً مَنْ

لَوْلَاهُ لَمْ تُخْرَجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ"

Niçe dünyâya zarûret 'arz ide ol kim ger ol

Olmasa mülk-i vücûda kimse başmazdı qadem

34

"مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَالنَّقَلَيْنِ

ن وَالْفَرِيقَيْنِ مَنْ عَرَبٌ وَمِنْ عَجَمٍ"

Şadr-ı evvân-ı şafâ ya'ni Muhammed Muşafâ

Kim tufeyl-i zât-ı pâki⁵⁹ hem 'Arab'dur hem 'Acem

35

"نَبِيِّنَا الْأَمْرُ النَّاهِي فَلَا أَحَدٌ

أَبْرَ فِي قَوْلٍ لَا مِنْهُ وَلَا نَعَمٍ"

Ol nebiyy-i âmir ü nâhî ki yok anuñ gibi

Qavline şâdık eger kim lâ dise yâhûd ne'am

[8^a]*

36

"هُوَ الْحَبِيبُ الَّذِي تُرَجَى شَفَاعَتُهُ

لِكُلِّ هَوَلٍ مِنَ الْأَهْوَالِ مُنْتَجِمٍ"

Ol resûlu'llâhdur kim andan istişfâ' ider

Mübtelâ-yı kayd-ı ehvâl-i hatîr olan ümem

37

"دَعَا إِلَى اللَّهِ فَأَلْمَسْتُمْسِكُونَ بِهِ

مُسْتَمْسِكُونَ بِحَبْلِ غَيْرِ مُنْقَصِمٍ"

Hakk'a da'vet itdi halkı kim temessük eyledi

Bir üzülmez rişte-i 'izzetle oldi⁶⁰ muğtenim

38

"فَاتَّقِ النَّبِيَّ فِي خَلْقٍ وَفِي خُلُقٍ

وَلَمْ يُدَانُوهُ فِي عِلْمٍ وَلَا كَرَمٍ"

Fâik oldı enbiyâya halk-ile hem hulq-ile

Hadd-i efđâlîne yetmez rütbe-i 'ilm ü kerem

[8^b]*

39

"وَكُلُّهُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ مُلْتَمِسٌ

عَرَفًا مِنَ الْبَحْرِ أَوْ رَشْفًا مِنَ النَّيْمِ"

Cümlesi ger iltimâs itse resûlullâhdan

* [7^b]: [53^a] M.

⁵⁹ zât-ı pâki: hâk-i râhı M.

* [8^a]: [53^b] M.

⁶⁰ oldı: olub M.

* [8^b]: [54^a] M.

Kaṭredür bārândan eksilmez bir avuç birle yem

40

"وَوَاقِفُونَ لَدَيْهِ عِنْدَ حَدِّهِمْ
مِنْ نُقْطَةِ الْعِلْمِ أَوْ مِنْ شَكْلَةِ الْحَكْمِ"

*Nokta-i zâtına olmuş müntehâ devr iderek
Haṭṭ-ı eškâl-i haḳîḳat şekl-i esrâr-ı hikem*

41

"فَهُوَ الَّذِي تَمَّ مَعْنَاهُ وَصُورَتُهُ
ثُمَّ اصْطَفَاهُ خَبِيئًا بَارِئُ النَّسَمِ"

*Oldurur kim zâtıdır ma'nâ vü şûretde tamâm
Pes ḥabîb idindi anı ḥâlîḳ-ı rûḥ u nešem*

42

"مُنَزَّرَةٌ عَنْ شَرِيكَ فِي مَحَابِبِهِ
فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمٍ"

*Niçe kim oldu maḥâsinde münezzeh bî-şerîk
Cevher-i ḥüsni degildür kâbil-i taḳsîm hem*

43

"دَعَا مَا ادَّعَتْهُ النَّصَارَى فِي نَبِيِّهِمْ
وَاحْتَكَمَ بِمَا شِئِنَتْ مَدْحًا فِيهِ وَاحْتَكَمَ"

*Ḥazret-i 'İsâ'ya isnâd itdügün Naşrânîler
İtme zâtına daḥi her vaşf kim var eyle zam*

44

"وَأَنْسَبَ إِلَى ذَاتِهِ مَا شِئِنَتْ مِنْ شَرَفٍ
وَأَنْسَبَ إِلَى قَدْرِهِ مَا شِئِنَتْ مِنْ عِظَمٍ"

*Nisbet it zât-ı şerîfine şerefden her ne var
Nisbet it ḳadrine ta'zîm-ile evşâf-ı 'ıẓam*

45

"فَإِنَّ فَضْلَ رَسُولِ اللَّهِ لَيْسَ لَهُ
حَدٌّ فَيُعْرَبُ عَنْهُ نَاطِقٌ بِفَمٍ"

*Yoḳdurur fazl-ı resûlullâha zîrâ intihâ
İdemez evşâf-ı efdâlin beyân nuṭḳ-ile fem*

46

"لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ آيَاتُهُ عِظَمًا
أَخْبَى اسْمُهُ جِئِنَ يُدْعَى دَارِسَ الرَّمَمِ"

*Nisbet itseñ ḳadrine i'câzî âyâtın anuñ
Cân virür 'azm-i remîme ger⁶¹ du'âdan ura dem*

47

"لَمْ يَمْتَحِنَا بِمَا تَعْبَى الْعُقُولُ بِهِ"

[9^a]*

[9^b]*

* [9^a]: [54^a] M.

* [9^b]: [54^b] M.

⁶¹ ger: kim M.

جِزْصَا عَلَيْنَا فَلَمْ نَرْتَبْ وَلَمْ نُهَم

*İmtihân itmez bizi hayret-fezâ teklîf-ile
Tâ harîş olub aña 'aql itmeye reyb ü nehem*

[10^a]*

48

"أَغَى الْوَرَى فَهَمُ مَعْنَاهُ فَلَيْسَ يُرَى
لِلْقُرْبِ وَالْبُعْدِ فِيهِ عَيْزٌ مُنْفَحِمٌ"

*Fehm-i ma'nasında 'âcizdür anuñ erbâb-ı fehm
Görmedi kimse ırak yakın anı añlar ümem*

49

"كَالشمسِ تَطْهَرُ لِلْعَيْنَيْنِ مَنْ بَعْدَ
صَغِيرَةً وَتُكَلُّ الطَّرْفُ مَنْ أَمَمٌ"

*Gün gibidür kim ırakdan göz görür anı şağîr
Hyre olur lîk qarşudan nazar kılduğı dem*

50

"وَكَيْفَ بُدْرِكُ فِي الدُّنْيَا حَقِيقَتُهُ
قَوْمٌ نِيَامُ تَسْلُؤًا عَنْهُ بِالْحُلْمِ"

*Niçe bilsünler haqîkatle anı ol kavm kim
Olalar kâni' hayâl ü hvâbla bî-keyf ü kem*

51

"فَمَبْلَغُ الْعِلْمِ فِيهِ أَنَّهُ بَشَرٌ
وَأَنَّهُ خَيْرُ خَلْقِ اللَّهِ كُلِّهِمْ"

*Ancağ ol deñlü bilürler kim beşerdür zât-ile
Yigregidür hem cihân halkınuñ ol 'âli-himem*

[10^b]*

52

"وَكُلُّ آيِ آتَى الرُّسُلِ الْكِرَامِ بِهَا
فَإِنَّمَا اتَّصَلَتْ مِنْ نُورِهِ بِوَجْهِ"

*Qanğı âyet kim inüb hağdan rusül hükm itdiler
Zerrelerdür muttaşıl zâtına ol nûr-ı e'am*

53

"فَأَيُّهُ شَمْسٌ فَضَّلَ هُمْ كَوَاكِبُهَا
يُطْهَرُونَ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلَمِ"

*Âf-tâb-ı fazldur zîrâ vücûd-ı eşrefî
Lâmi' oldı 'âlem ehline ke-nûrin fi'z-zulem*

[54]⁶²

"حَتَّى إِذَا طَلَعَتْ فِي الْكَوْنِ عَمَّ هَذَا
هَالْعَالَمِينَ وَأَخْبَتْ سَائِرَ الْأُمَمِ"

*Tâ güneş gibi tulû' itdi cihâna tal'atı
Eyledi feyz-i hidâyet birle ihyâ-yı ümem*

* [10^a]: [54^b] M.

* [10^b]: [55^a] M.

⁶² Bu beyit, diğere metinlerde yok, sadece bizim tercümemizde mevcut.

[11^a]*

55

"أَكْرَمُ بِخَلْقِ نَبِيِّ زَانَهُ خُلُقٌ
بِالْحَسَنِ مُسْتَمِلٍ بِالْأَيْشِرِ مُنْسِمٌ"

*Eyle ikrâm ol nebînüñ hilkât-i pâkına kim
Zeyn idübdür zâtını hulûk u kerem hüsn-i şiyem*

56

"كَالزَّهْرِ فِي تَرْفٍ وَالْبَدْرِ فِي شَرْفٍ
وَالْبَحْرِ فِي كَرَمٍ وَالذَّهْرِ فِي هِمَمٍ"

*'Ârızı tâze şükûfe yâ şeref evcinde mâh
Baħr-tek eyler 'aţâyı deħr-tek bezl-i direm⁶³*

57

"كَأَنَّهُ وَهُوَ قَرْدٌ مِنْ جَلَالَتِهِ
فِي عَسْكَرٍ جِينٍ تَلْقَاهُ وَفِي حَشَمٍ"

*Zâtı gûyâ ferddür kalb-i celâl ü kadrde
'Asker içre ol zamân kim şaf çeker ħayl ü ħaşem*

[11^b]*

58

"كَأَنَّمَا اللُّؤْلُؤُ الْمَكْنُونُ فِي صَدَفٍ
مِنْ مَعِينِي مُنْطِقٍ مِنْهُ وَمُنْسَمٌ"

*Ma'den-i mantıķda itdükce tebessüm dişleri
Dürri meknûndur şeref dürcinde ammâ muntażam*

59

"لَا طِيبَ يَغِيْلُ تُرْبًا ضَمَّ أَعْظَمَهُ
طَوْبَى لِمَنْتَشِقِي مِنْهُ وَمُلْتَمِّمٌ"

*Yoķ 'adil ol ħâke kim⁶⁴ ħabr oldı cism-i pâkına
Ey ħoş ol kim bûs ide ol ħâki yâĥûd ide şem*

60

"أَبَانَ مَوْلِدُهُ عَن طِيبِ عُصْرِهِ
يَا طِيبَ مُبْتَدِلٍ مِنْهُ وَمُحْتَنَمٌ"

*Zât-ı pâki toĝduĝında zâhir itdi 'âleme
'Unşurı tâĥirliĝin hem mübtedâ hem muĥtetem*

[12^a]*

61

"يَوْمَ تَفْرَسَ فِيهِ الْفَرَسُ أَنَّهُمْ
قَدْ أَنْذَرُوا بِحُلُولِ الْبُؤْسِ وَالنِّقَمِ"

*Fürs hem ol gün ferâsetle muĥaķķaķ bildiler
Kim olur ol kavme 'ârız miĥnet ü renc ü niķam*

62

"وَبَاتَ أَيُّوَانُ كِسْرَى وَهُوَ مُنْصَدِّعٌ"

* [11^a]: [55^b] M.

⁶³ bezl-i direm: bezl-i himem M.

* [11^b]: [55^b] M.

⁶⁴ kim: M nüshasında yok.

* [12^a]: [56^a] M.

كشمل أصحاب كبرى غير ملتئم

*Ṭâk-ı Kistrâ şakḳ olub hem qaşırna irdi kuşûr
Cem' iken oldı perîşân leşker ü ḥayl-i 'Acem*

63

"والتار خامة الأنفاس من أسف

عليه والنهر ساهي العين من ستم

*Söndi enfâs-ı esefden cümle âteş-ḥâneler
Ḳurudı enhâr-ı cârî oldılar bî-âb u nem*

[12^b]*

64

"وساء ساوة أن غاصت بحيرتها

وردها بالغيط حين ظمي

*Yire giçdi Sâve şehrinde olan göller tamâm
Teşne-leb döndi şuya varanlar olub ḥuşk-fem*

65

"كأن بالنار ما بالماء من بلل

خزنا وبالماء ما بالنار من صرم

*Ve ne mu'cizdür bu kim âteş ruḩbet kesb idüb
Şuya 'ârîz oldı âteşde olan sûz u çarem*

66

"والجن تهتف والأنوار ساطعة

والحق يظهر من معنى ومن كلم

*Cin olub hâtif ḥaber virdi zuhûr-ı nûrını
Lafzan u ma'nen bilindi mevlidi bî-lâvelem*

[13^a]*

67

"عموا وصنوا فإعلان البشائر لم

تسمع وبارقة الإنذار لم تسم

*Ol beşâret birle inzârından oldı ehl-i küfr
Nûrını görmekte a'mâ pend işitmekte aşam*

68

"من بعد ما أخبز الأقوام كاهنهم

بأن ديبهم الموعج لم يتم

*Bâ-vücûd aḥbâr idüb ol fırḳaya sâḥirleri
Bildiler kim dînleri kecdür o ḳavm-i pür-nedem*

69

"وبعدما عابثوا في الأفق من شهب

منقصة وفق ما في الأرض من صنم

*Sıyyemâ kim gördiler âfâḳda mişl-i şihâb
Ḥâke bir bir⁶⁵ düşdügin tapduḳları cem'-i şanem*

* [12^b]: [56^a] M.

* [13^a]: [56^b] M.

⁶⁵ bir bir: yer yer M.

[13^b]*

70

"حَتَّىٰ غَدَا عَنْ طَرِيقِ الْوَحْيِ مُنْهَزِمٌ
مِنَ الشَّيَاطِينِ يَفْقُوهَا إِتْرَ مُنْهَزِمٌ"

*Gitdiler hattâ şeyâtîn hayli râh-ı vaḥyden
Birbiri ardınca anlar ihtiyâr idüb hezem*

71

"كَأَنَّهُمْ هَرَبًا أَبْطَالُ أَبْرَهَةَ
أَوْ عَسْكَرٌ بِالْحَصَىٰ مِنْ رَاخِئِيهِ رُمِي"

*Gûyiyâ Aşhâb-ı Fîl idi ki itdiler firâr
Yâ elinden bir avuç ḥâk atdı küffârı 'adem*

72

"نَبْدًا بِهِ بَعْدَ تَسْبِيحِ بِيْطْنِهِمَا
نَبْدًا الْمُسْتَبِحِ مِنْ أَحْشَاءِ مُلْتَقِمٍ"

*Ol mübârek ellerinde⁶⁶ taş tesbîh eyledi
Nitekim⁶⁷ Yûnus balık baṭnında iken mülteḳam*

[14^a]*

73

"جَانِثٌ لِدَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةٌ
تَمْشِي إِلَيْهِ عَلَى سَاقِ بِلَا قَدَمٍ"

*Da'vetine geldiler eşcâr idüb bir bir sücûd
İmtisâl-i emre her biri yürürdi bî-kadem*

74

"كَأَنَّمَا سَطَرَتْ سَطْرًا لِمَا كَتَبَتْ
فُرُوعُهَا مِنْ بَدِيعِ الْخَطِّ فِي اللَّقْمِ"

*Ol eğerden şan zemîn mıştar çekilmiş levḥ idi
Kim tarîḳ-i istiḳâmet anda olmuşdı raḳam*

75

"مِثْلُ الْعِمَامَةِ أَلَى سَارِ سَائِرَةٍ
تَقِيهِ حَرٌّ وَطَيْبٌ لِلْهَجِيرِ حَمِي"

*Tâb-ı germâdan olurdu perde üstinde şehâb
Tâ ola maḥfûz dâim ol vücûd-ı muḥterem*

[14^b]*

76

"أَفْسَمْتُ بِالْقَمَرِ الْمُنْتَشِقِ إِنْ لَهُ
مِنْ قَلْبِهِ نِسْبَةٌ مَبْرُورَةٌ الْقَسَمِ"

*Mu'ciz-ile iki şakḳ olan kamer oldu şebîh
Ḳalb-i pür-nûrına dirsem yok ḥaṭam itsem ḳasem*

77

"وَمَا حَوَى الْغَارُ مِنْ خَيْرٍ وَمِنْ كَرَمٍ"

* [13^b]: [56^b] M.
⁶⁶ ellerinde: M nüshasında yok.
⁶⁷ Nitekim: Niçe kim M.
* [14^a]: [57^a] M.
* [14^b]: [57^b] M.

وَكَلَّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ غَنَّهُ عَمِي"

*Görmedi el-ḥamdu'lillâh dîde-i bed-ḥ^vâh anı
Ġâr olub zâtıyla anuñ menba'-ı ḥayr u kerem*

78

"فَالصِّدْقُ فِي الْغَارِ وَالصِّدِّيقُ لَمْ يَرَمَا
وَهُمْ يَقُولُونَ مَا بِالْغَارِ مِنْ أَرَم"

*Şâni işneyn olmuş idi sıdık-ile şadîk aña
Didiler küffâr yođ Ġâr içre insândan vesim*

[15^a]*

79

"ظَنُّوا الْحَمَامَ وَظَنُّوا الْعُنْكَبُوتَ عَلَى
خَيْرِ الْبَرِيَّةِ لَمْ تَنْسُجْ وَلَمْ تَحْم"

*Şandılar kim 'ankebût ol şâha olmaz perde-dâr
Yâ kebûter şaqlamaz anı olub murğ-ı ḥarem*

80

"وَقَايَهُ اللَّهُ أَغْنَتْ عَنْ مُضَاعَفَةِ
مِنَ الدَّرُوعِ وَعَنْ عَالٍ مِنَ الْأَطْمِ"

*Ḥazret-i Ḥaḳ zâtını ḥıfz itdi müstağnî idüb
Eynine kat kat zırh giymekden ol vâlâ-şiyem*

81

"مَا سَامَنِي الدَّهْرُ ضَيْمًا وَاسْتَجَرْتُ بِهِ
إِلَّا وَنَلْتُ جَوَارًا مِنْهُ لَمْ يُضَم"

*Dehr cevrinden aña hergiz taḥaşşun itmedüm
Kim beni kurb-ı civârı kılmadı ḥıfzına zam*

[15^b]*

82

"وَلَا التَّمَسُّتُ غِنَى الدَّارَيْنِ مِنْ يَدِهِ
إِلَّا اسْتَلَمْتُ النَّدَى مِنْ خَيْرِ مُسْتَلَمٍ"

*İki 'âlemde ġanî olmakda ümîd itmedüm
K'olmadum dest-i ġinâsıyla ben anuñ muğtenim*

83

"لَا تُنْكِرُ الْوَحْيَ مِنْ رُؤْيَاهُ إِنَّ لَهُ
قَلْبًا إِذَا نَامَتِ الْعَيْنَانِ لَمْ يَنَم"

*Olma münkir vaḥyine hergiz ki kalb-i aḳdesi
Uyumazdı gözleri ger ḥ^vâb-ile bulsaydı nem*

84

"وَدَاكَ جِبِنٌ بُلُوغٍ مِنْ نُبُوتِهِ
فَلَيْسَ يَنْكُرُ فِيهِ خَالَ مُخْتَلِمٍ"

*Ḥîn-i da'vâ-yı nübüvvet bâliğ idi ber-kemâl
Vâkı'â 'aḳl eylemez inkâr-ı ḥâl-i muḥtelim*

[16^a]*

85

* [15^a]: [57^b] M.

* [15^b]: [58^a] M.

* [16^a]: [58^a] M.

"تَبَارَكَ اللهُ مَا وَحَى بِمُكْتَسَبٍ

وَلَا نَبِيٍّ عَلَى غَيْبٍ بِمَنْهُمْ"

Bârekallâh ol mübârek vahye kim kesbî degül

Ol nebî hem kem ola ğayb ile dâyi müttehem

86

"كَمْ أَبْرَأْتُ وَصَبَا بِاللَّمْسِ رَاحْتُهُ

وَأَطْلَقْتُ أَرْبَا مِنْ رَيْفَةِ اللَّمَمِ"

Niçe bîmâr-ı 'alîli itdi râhat lems-ile

Niçe mecnûnuñ cünûni illetine kıldı em

87

"وَأَخْبَيْتِ السَّنَةَ السَّنَهَاءَ دَعْوَتُهُ

حَتَّى حَكَتْ غُرَّةً فِي الْأَعْصِرِ الدُّهْمِ"

Ķaḫtı def idüb du'ası buldı feyzi iştiḫâr

Öyle kim ay ğurresi her şehrde olur 'alem

88

"بِعَارِضٍ جَادٍ أَوْ خَلَّتِ الْبِطَاحُ بِهَا

سَيِّئًا مِنَ الْيَمِّ أَوْ سَيِّلًا مِنَ الْعَرَمِ"

Virdi hem ol feyż-ile bârân zemîne bir şafâ

Baḫr ğuyâ mevce geldi aḫdı yâ seyl-i 'Arim⁶⁸

89

"دَعْنِي وَوَصْفِي آيَاتٍ لَهُ ظَهَرَتْ

ظُهُورَ نَارِ الْقَرَى لَيْلًا عَلَى عِلْمٍ"

Ķoy beni vaşfiyla kim oldı 'alâmâtı 'ayân

Şöyle kim miḫmân odı⁶⁹ dağ üstine olur 'alem

90

"قَالِدٌ يَزْدَادُ حُسْنًا وَهُوَ مُنْتَظِمٌ

وَلَيْسَ يَنْقُصُ قَدْرًا غَيْرَ مُنْتَظِمٍ"

Gevher olsa muntazam artar aña ḫüs ü bahâ

Dizmeseñ ger rişteye olmaz yine kıymetde kem

91

"فَمَا تَطَاوَلَ أَمَالُ الْمَدِيحِ إِلَى

مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ وَالسَّيِّمِ"

Her ne deñlü rişte-i âmâl vaşf olsa dirâz

Andan efzûndur anuñ aḫlâkı kâff medḫ idem

92

"آيَاتُ حَقِّ مِنَ الرَّحْمَنِ مُخْتَنَةٌ

قَدِيمَةٌ صِفَةُ الْمُوصُوفِ بِالْقَدَمِ"

[16^b]*

[17^a]*

* [16^b]: [58^b] M.

⁶⁸ *seyl-i 'Arim*: Sebe beldesinde bir derenin ismidir. Ondan büyük bir sel akarak beldenin binalarını yık-mış, bahçelerini perişan etmiştir. Bk. Sebe 34/15-16.

⁶⁹ odı: otı M.

* [17^a]: [58^b] M.

Şân-ı 'âlfı kadrine nâzil olan âyât-ı hağ

Hâdisu bi'l-lafzıdur ma'nide mevşûfu'l-kıdem

93

"أَلَمْ تَقْتَرِنِ بِزَمَانٍ وَهِيَ تُخَيِّرُنَا

عَنِ الْمَعَادِ وَعَنْ عَادٍ وَعَنْ إِرَمٍ"

Ber-zamâne gerçi ezmândan degül maqrûn velf

Mündericdür anda hâl-i 'Âd u mî'âd u İrem

[17^b]*

94

"دَامَتْ لَدَيْنَا فَفَاقَتْ كُلَّ مُعْجَزَةٍ

مِنَ النَّبِيِّينَ إِذْ جَاءَتْ وَلَمْ تَدْمِ"

Dâim olsun mu'cizi kim enbiyâ mu'cizleri

Bî-eşer qaldı vü anuñ hergiz olmaz feyzi güm

95

"مُحَكَّمَاتٌ فَمَا يُبَيِّنُ مَنْ شُبِّهَ

لِذِي شَفَاقٍ وَمَا يَبْغِينِ مَنْ حَكَّمَ"

Muħkemât-ı hükm-i kaṭ'isiyle maħv oldı tamâm

Zann-ı erbâb-ı şikâk u şübhe-i ehl-i hüküm

96

"مَا حُورِبَتْ قَطُّ إِلَّا عَادَ مِنْ حَرْبٍ

أَعْدَى الْأَعَادِي إِلَيْهَا مُلْقَى السَّلَامِ"

Bir mu'âriz ṭurmadı karşı şufûf-ı saṭrına

Kim olub mağlûb âḥir itmedi ṭarḥ-ı selem

[18^a]*

97

"رَدَّتْ بَلَاغَتُهَا دَعْوَى مُعَارِضِهَا

رَدَّ الْعُيُورِ يَدَ الْجَانِي عَنِ الْحَرْمِ"

Her mu'âriz olanı kıldı belâgat birle red

Mücrimi eyler güneheden men' hâkim lâ-cerem

98

"لَهَا مَعَانِ كَمْوُجِ الْبَحْرِ فِي مَدَدٍ

وَفَوْقَ جَوْهَرِهِ فِي الْخُسْنِ وَالْقِيمِ"

Baħr-i ma'nâsında müstağrağ olub ehl-i 'uḫûl

Dürr-i elfâzına mümkün olmadı ḥaşr-ı kıyem

99

"فَمَا تُعَدُّ وَلَا تُحْصَى عَجَائِبُهَا

وَلَا تُسَامَ عَلَى الْإِكْتَارِ بِالسَّامِ"

Hadd ü 'adsızdür 'acâib anda bir daḥı bu kim

Her ne deñlü oḫusañ gelmez saña 'acz ü elem

[18^b]*

100

"إِنْ تَلَّهَا خَيْفَةٌ مِنْ حَرِّ نَارٍ لَطَى

* [17^b]: [59^a] M.

* [18^a]: [59^a] M.

* [18^b]: [60^a] M.

أَطْفَأَتْ نَارَ لَطَى مِنْ وَرْدِهَا الشَّبِيمِ

*Ger nihânı vird idinseñ şerr-i nârı def' için
Söndürür dûzağ şerârın ol nesîm-i rûh-ı dem*

101

"قَرَّتْ بِهَا عَيْنُ قَارِيهَا فَقُلْتُ لَهُ

لَقَدْ ظَوَّرْتُ بِحَبْلِ اللَّهِ فَاغْتَصِمِ"

*Nûr-ile taldı tilâvet idenüñ 'aynı didüm
Tuttuğün **hablu'l-metf**ndür bil anı ey mu'taşım⁷⁰*

102

"كَأَنَّهَا الْحَوْضُ تَبَيَّضُ الْوُجُوهُ بِهِ

مِنَ الْعُصَاةِ وَقَدْ جَاؤُهُ كَالْحَمَمِ"

*Gûyiyâ bir havzudur kim yüzlerini aķ ider
Ger oқurlarsa 'uşât-ı rûyına mişl-i humem⁷¹*

103

"وَالصَّبْرَاطِ وَالْمَيِّزَانَ مَعْدِلَةً

فَالْقِسْطُ مِنْ غَيْرِهَا فِي النَّاسِ لَمْ يَقُمْ"

*'Adl mîzânıdur ol yâhûd tarîk-i müstakîm
Andan özgeyle olunmaz fark şîhhatle seķam⁷²*

104

"لَا تَعَجِبِينَ لِحَسْبِ رَاحِ يُنَكِّرُهَا

تَجَاهُلًا وَهُوَ عَيْنُ الْحَادِقِ الْقَوْمِ"

*Ger hasûd inkâr ide anı ta'accüb eyleme
Hâl-bu-kim hâzıķ u fehm ehlidür ol muķtehim*

105

"قَدْ تُنَكِّرُ الْعَيْنُ صَوَاءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ

وَيُنَكِّرُ الْقَمَّ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ"

*Gâh olur şâhib-remed inkâr ider gün pertevin
Hem ider şu lezzetin inkâr ma'lûl olsa fem*

106

"يَا خَيْرَ مَنْ يَمَّمُ الْعَافُونَ سَاحَتَهُ

سَعْيًا وَقَوِّقْ مَثُونَ الْأَيْتِقِ الرَّسْمِ"

*Ey hoş anlar kim derûndan kaçd⁷³ idüb dergâhına
Kimi cemmâzeyle sâ'fdür kimi çâbüķ ķadem*

107

"وَمَنْ هُوَ الْأَيَّةُ الْكُبْرَى لِمُعْتَبِرٍ

وَمَنْ هُوَ النَّعْمَةُ الْعُظْمَى لِمُعْتَمِرٍ"

[19^a]*

[19^b]*

⁷⁰ Sağlam ipe sarılmak bk. el-Bakara 2/256, Lokmân 31/22.

⁷¹ *humem*: Mangal kömürü, kömürleşmiş şey. Bk. Âl-i İmrân 3/106.

* [19^a]: [60^a] M.

⁷² Her iki nüshada özge kelimesindeki hâ-yı resmiye gösterilmemiştir.

* [19^b]: [60^b] M.

⁷³ kaçd: sa'y M.

Âyet-i kübrâsın ammâ gâyetiyle mu'teber

Ni'met-i 'uzmâsın ammâ bî-nihâyet muğtenem

[20^a]*

108

"سَرَيْتَ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى حَرَمٍ

كَمَا سَرَى الْبَيْدُ فِي دَاغٍ مِنَ الظُّلَمِ"

Seyr kılduñ Mekke'den bir şeb harîm-i Kud's'e dek

Mâh-ı bedr-âsâ ki seyr eyler şeb olduğda zulem

109

"وَبِتَّ تَرْقَى إِلَى أَنْ تَلْتِ مُنْزِلَةً

مِنْ قَابِ قَوْسَيْنِ أَمْ تُنْذِرُكَ وَلَمْ تُرْمِ"

Ol şeb irdüñ kâbe kavseyni ev ednâ⁷⁴ kurbına

K'ol maqâma diyemez 'aql ehli hergiz kim irem

110

"وَقَدَّمْتَكِ جَمِيعَ الْأَنْبِيَاءِ بِهَا

وَالرُّسُلَ تَقْدِيمَ مَخْدُومٍ عَلَى خَدَمٍ"

Özlerine enbiyâ sen şâhı taqdîm itdiler

Nitekim mağdûm olana ittibâ' eyler hadem

[20^b]*

111

"وَأَنْتِ تَخْتَرِقِ السَّنْعَ الطَّبَاقَ بِهِمْ

فِي مَوْكِبٍ كُنْتِ فِيهِ صَاحِبَ الْعِلْمِ"

Turmayub sen tayy idüb gitdüñ yedi kat gökleri

Anlaruñla leşker içre nitekim şâhib-'alem

112

"حَتَّى إِذَا لَمْ تَدْعِ شَأْوَ الْمُسْتَبِقِ

مِنَ النَّوْرِ وَلَا مَرْقَى لِمُسْتَبِقِ"

Tâ ki irdüñ bir maqâma kim dağı yer bulmadı

Kurb-ı Hazret'de taqarrübden uranlar cümle dem

113

"خَفَضْتَ كُلَّ مَقَامٍ بِالْإِضَافَةِ إِذْ

تُودِيَتِ بِالرَّفْعِ مِثْلَ الْمُفْرَدِ الْعِلْمِ"

Rif'atüñ alçağda koydı her maqâmı hafz-ile

Müfred olduñ çün münâdî birle mânend-i 'alem

[21^a]*

114

"كَيْمَا تُفَوِّرَ بَوْصِلَ أَيِّ مُسْتَبِرٍ

عَنِ الْعُيُونِ وَسِرِّ أَيِّ مُكْتَنِمٍ"

Tâ ki fâiz olasın gâyetde pinhân vaşl-ile

Kimseye hem olmaya zâhir o sırr-ı müktetem

115

* [20^a]: [60^b] M.

⁷⁴ Bk. en-Necm 53/9.

* [20^b]: [61^a] M.

* [21^a]: [61^a] M.

"فَحُزَّتْ كُلُّ فَخَارٍ غَيْرَ مُشْتَرِكٍ

وَجَزَّتْ كُلُّ مَقَامٍ غَيْرَ مُرْدَحِمٍ"

Cem' kılduñ cümle kadr ü iftiḥârî bî-şerîk
Vâsıl olduñ ol maḳâma kim degüldür müzdeḥam

116

"وَجَلَّ مَقْدَارُ مَا وُلِّيتَ مِنْ رُتْبٍ

وَعَزَّ إِدْرَاكُ مَا أُولِّيتَ مِنْ نِعَمٍ"

Bulduḡuñ miḳdâr-ı rütbe her merâtibden ecel
Efḍal-i ni'met saña Ḥaḳ virdügi faẓl u ni'am⁷⁵

[21^b]*

117

"بُشِّرِي لَنَا مَعْتَرِ الْإِسْلَامِ إِنَّ لَنَا

مِنَ الْعِنَايَةِ رُكْنًا غَيْرَ مُنْهَدِمٍ"

Şad oluñ ey zümre-i İslâm kim virdi bize
Ḥaḳ 'inâyetden bugün bir rükn kim bulmaz hedem

118

"لَمَّا دَعَا اللَّهُ ذَاعِبِنَا لِيَطَاعَتِهِ

بِأَكْرَمِ الرُّسُلِ كُنَّا أَكْرَمَ الْأُمَمِ"

Yigrekiyle enbiyânuñ tâ'atine Ḥaḳ bizi
Çünki da'vet itdi olduḡ ekrem-i ḥalḳ u ümem

119

"رَاعَتْ قُلُوبَ الْعِدَى أَنْبَاءُ بِعَثْتِهِ

كُنُبًا وَأَجْفَلَتْ عُقْلًا مِنَ الْعَمِّ"

Bi'seti aḥbârî şaldı düşmenüñ ḳalbine ḥavf
Ġâfil âvâz işidince niçe kim ürker ḡanem

[22^a]*

120

"مَا زَالَ يَلْقَاهُمْ فِي كُلِّ مَعْتَرِكٍ

حَتَّى حَكَّرُوا بِالْقَنَا لَحْمًا عَلَى وَصَمٍ"

Buluşub her ḥarbde ḳatlı itdügi a'dâ-yı dîn
Şan ḳanara üzre etlerdür aşılımış mülteḥim

121

"وَلَوْ أَلْفَرَانُ فَكَانُوا يَعْطُونَ بِهِ

أَشْلَاءَ شَالَتْ مَعَ الْعُقْبَانِ وَالرَّحِمِ"

Ḳaçmaḳ isterlerdi bir ḡâyetde kim a'zâların
Reşḳ iderlerdi ki ḳâş olsaydı 'ıḳbân u reḥam

122

"تَمْضِي اللَّيَالِي وَلَا يَذْرُونَ عِدَّتَهَا

مَا لَمْ تَكُنْ مِنَ اللَّيَالِي الْأَشْهُرِ الْحُرْمِ"

Gice gündüz giçdügin dehşetle bilmezlerdi hîç

⁷⁵ Bu beyitten itibaren M nüshasında yok.

* [21^b]: M'de yok.

* [22^a]: M'de yok.

[22^b]*

123

"كَأَنَّمَا الدِّينُ ضَيِّقٌ حَلَّ سَاحَتَهُمْ
بِكُلِّ قَرَمٍ إِلَى لَحْمِ الْعِدَى قَرَمٍ"

*Şanki mihmân idi dîn süknâ idüb menzillerin
Ķurd gibi meyl iderlerdi dem ü laĥm-ı ğanem*

124

"يَجْرُ بَحْرٌ حَمِيمٍ فَوْقَ سَابِخَةٍ
يَزْمِي بِمَوْجٍ مِنَ الْأَبْطَالِ مُلْتَطِمٍ"

*Baĥr idi ğuyâ fezâ-yı rezm kim mevc urıcaĥ
Sâĥile andan mübârizler düşerdi mültetım*

125

"مِنْ كُلِّ مُنْتَدِبٍ لِلَّهِ مُحْتَسِبٍ
يَسْطُو بِمُسْتَأْصِلٍ لِلْكَفْرِ مُصْطَلِمٍ"

*Dîn yolında ĥasbeten lillâĥ iderlerdi ğazâ
Ķüfri kökinden kırarlardı çeküb tîĝ-i sitem*

[23^a]*

126

"حَتَّىٰ غَدَتْ مِلَّةُ الْإِسْلَامِ وَهِيَ بِهِمْ
مِنْ بَعْدِ غُرْبَتِهَا مَوْصُولَةُ الرَّجَمِ"

*Tâ ki oldı millet-i İslâm anlardan kavî
Ol ğarîb-âsâ kim ol olur şılayla muĥterem*

127

"مَكْفُولَةٌ أَبَدًا مِنْهُمْ بِخَيْرِ آبٍ
وَخَيْرِ بَعْلِ قَلَمٍ تَيْتَمٌ وَلَمْ تَيْتَمِ"

*Ķayrlı er oldılar dîn zevcesine tîĝ-ile
Bî-peder olub cihânda bulmadı züll-i yütüm*

128

"هُمُ الْجِبَالُ فَسَلَّ عَنْهُمْ مُصَادِمَهُمْ
مَاذَا رَأَوْا مِنْهُمْ فِي كُلِّ مُصْطَلِمٍ"

*Ķaĝlar gibidür anlar eyle anlardan suâl
Kim ne gördiler o ĥarb içinde olub muşţadim*

[23^b]*

129

"وَسَلَّ حُنَيْنًا وَسَلَّ بَدْرًا وَسَلَّ أُحُدًا
فُصُولٌ حَتْفٍ لَهُمْ أَدَهَىٰ مِنَ الْوَحْمِ"

*Hem suâl eyle Huneyn ile Uĥud hem Bedr'den
Faşl faşl itsünler anlar şerĥ-i eyyâm-ı veĥam*

130

"الْمُصْدِرِي الْبَيْضِ حُمْرًا بَعْدَ مَا وَرَدَتْ
مِنَ الْعِدَا كُلِّ مُسْوَدٍ مِنَ اللَّمَمِ"

* [22^b]: M'de yok.* [23^a]: M'de yok.* [23^b]: M'de yok.

*Sürh-ile yazarlar idi harf-i cism-i düşmeni
Ellerinde nîzeler olmuşdı mânend-i kalem*

131

"وَالْكَاتِبِينَ بِسْمِ الْخَطِّ مَا تَرَكَتْ
أَقْلَامُهُمْ حَزَفَ جِسْمٍ غَيْرِ مُعْجَمٍ"

*Ĥûn-ı a'dâyile oldı yüzleri ağ u kızıl
Tîre itmişdi egerçi yüzlerin gerd-i lememe*

[24^a]*

132

"شَاكِي السَّلَاحِ لَهُمْ سَبِيْمًا تَمَيَّزُ هُمْ
وَالْوَرْدُ يَمْتَازُ بِالسَّبِيْمَا عَنِ السَّلَمِ"

*Dîn yolında tîğ-ile mümtâz idi sîmâları
Niçe kim mümtâz olub gül ayrılır andan selem⁷⁶*

133

"تُهْدِي إِلَيْكَ رِيَّاحُ النَّصْرِ نَشْرُهُمْ
فَتَحْسَبُ الرَّهْرَ فِي الْأَكْمَامِ كُلِّ كَمِي"

*İrgürür nuşret nesîmin ellerinde tîğlar
Şâhdan gûyâ olınur nefha-i ezhâr şem*

134

"كَأَنَّهُمْ فِي ظُهُورِ الْخَيْلِ نَبْتُ رَبَا
مِنْ شِدَّةِ الْحَزْمِ لَا مِنْ شِدَّةِ الْحَزْمِ"

*Raĥş-ı 'azm üstinde gûyâ bir şecerdi her şecî'
Ĥazm ü tedbîr-ile şanma oldığından muĥtezim*

[24^b]*

135

"طَارَتْ قُلُوبُ الْعِدَا مِنْ بَأْسِهِمْ فَرَقَا
فَمَا تَفَرَّقَ بَيْنَ الْبُهْمِ وَالْبُهْمِ"

*Yüregi ĥopdı kemâl-i ĥavfdan düşmenlerüñ
Bilmediler ĥandan irür anlara zaĥm-ı elem*

136

"وَمَنْ تَكُنْ بِرَسُولِ اللَّهِ نُصْرَتُهُ
إِنْ تَلَقَّهَ الْأَسَدُ فِي آجَامِهَا تَجِمُ"

*'Avn ü nuşret kime kim ola resûlullâh'dan
Ĥorĥar andan ger mülâkât itse şîrân-ı ecem*

137

"وَلَنْ تَرَى مِنْ وِلِيِّ غَيْرِ مُنْتَصِرٍ
بِهِ وَلَا مِنْ عَدُوِّ غَيْرِ مُنْقَصِمٍ"

*Hîĥ bulmazsın aña bir dost k'olmaya 'azîz
Hîĥ düşmen daĥı k'olmaya ĥaĥîr ü zâr hem⁷⁷*

* [24^a]: M'de yok.

⁷⁶ *selem*: Gül ağacına benzer bir ağaçtır, Mahmut Kaya, palamut diye tercüme etmiştir.

* [24^b]: M'de yok.

⁷⁷ bulmazsın: Kâf harfiyle yazılması gerekirken nûn harfiyle yazılmıştır.

[25^a]*

138

"أَحَلَّ أُمَّتَهُ فِي حِزْرِ مَلَّتِهِ
كَاللَّيْثِ حَلَّ مَعَ الْأَشْبَالِ فِي أَجْمٍ"

*Hırz-ı hıfz-ı milletinde ümmeti itmiş hülûl
Yavrusıyla bîşede şîr itdüğü gibi 'aşam*

139

"كَمْ جَدَلْتُ كَلِمَاتُ اللَّهِ مِنْ جَدَلٍ
فِيهِ وَكَمْ خَصَمْتُ الْبُرْهَانَ مِنْ خَصِيمٍ"

*Çok cidâl itdi kelânullâh için haşm olanı
Eyledi bürhânla mülzem idüb kaç'-ı haşım*

140

"كَفَاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأَمِيِّ مُعْجَزَةً
فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالنَّادِيَةِ فِي الْيَتِيمِ"

*'İlmün ümmîlikde kâffdür şehâ i'câz ki
Hem yetîm ü gâfil iken oldı âdâbuñ etem*

[25^b]*

141

"خَدَمْتُهُ بِمَدِيحِ اسْتَقْبَالِ بِهِ
ذُنُوبِ عُمْرٍ مَضَى فِي الشَّبَعْرِ وَالْخَدَمِ"

*Hidmet-i medh-ile ümîd eylerüm 'afv-ı zünüb
Kim olubdur 'ömr-i mâzî maşraf-ı şî'r ü hidem*

142

"إِذْ قَلَدَانِي مَا تُخْشَى عَوَاقِبُهُ
كَأَنِّي بِهِمَا هَدَى مِنَ النَّعَمِ"

*Boynıma şalmışdur anuñ iştiğâli tavk-ı vehm
Şanki kurbân olmağičün yedilür cins-i ne'am*

143

"أَطَعْتُ عَنِّي الصَّبَابَ فِي الْحَالَتَيْنِ وَمَا
خَصَمْتُ إِلَّا عَلَى الْأَثَامِ وَالنَّدَمِ"

*Bu iki hâletde oldum tâbi'-i sinn ü şebâb
Nesne hâşıl kılmadum illâ ki hırrân u nedem*

[26^a]*

144

"فَيَا خَسَارَةَ نَفْسٍ فِي تَجَارَتِهَا
لَمْ تَشْتُرِ الدِّينَ بِالدُّنْيَا وَلَمْ تَسْمِ"

*Hoş ziyân eyler ticâret itmede ol nefis kim
Dîne dünyâyı şatub kesb itmeye nef'-i ehem*

145

"وَمَنْ يَبِيعُ أَجَلًا مِنْهُ بِعَاجِلِهِ
يَبِينُ لَهُ الْعَيْنُ فِي بَيْعِ وَفِي سَلْمٍ"

Ol ki 'âcil zevke tebdil itdi âcil râhatın

* [25^a]: M'de yok.* [25^b]: M'de yok.* [26^a]: M'de yok.

Gābn-ı fâhiş gösterir âhîr aña bey' u selem

146

"إِنْ آتَ دُنْيَا فَمَا عَهْدِي بِمُنْتَقِضٍ
مِنَ النَّبِيِّ وَلَا حَبْلِي بِمُنْصَرَمٍ"

*Ger günâhum var ise 'ahdüm hilâf olmuş degil
Ol resûlullâh'dan feyz-i şefâ'at umaram*

[26^b]*

147

"فَإِنَّ لِي ذِمَّةً مِنْهُ بِتَسْمِيَّتِي
مُحَمَّدًا وَهُوَ أَوْفَى الْخَلْقِ بِالذِّمَمِ"

*Aña hem-nâm olduğumçün umarum ola şeff'
Çünkü cümle ümmete olmuş şeff'u bi'z-zimem*

148

"إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي مَعَادِي أَحَدًا بِيَدِي
فَضْلًا وَإِلَّا فَكُلُّ بَا زَلَّةِ الْقَدَمِ"

*Almasa maşşer günü ol mefhar-i kevneyn elüm
Fazlı ile âh eger sürçe sırât üzre qadem*

149

"حَاشَاهُ أَنْ يُحْرِمَ الرَّاجِيَ مَكَارِمَهُ
أَوْ يَرْجِعَ الْجَارُ مِنْهُ غَيْرَ مُحْتَرَمٍ"

*Hâşelillâh kim ola maşşerüm luftından anuñ
Râcî-i ihsânı yâhûd döne gayr-i muhterem*

[27^a]*

150

"وَمُنْذُ أَلْرَمْتِ أَفْكَارِي مَدَانِحَهُ
وَجَدْتُهُ لِحَلَاصِي خَيْرَ مُلْتَرَمٍ"

*Lâzım olaldan o şâhuñ midhâti efkâruma
Buldum ol şugli halâş olmağa hayru'l-mültezem*

151

"وَلَنْ يَفُوتَ الْعَيْنَى مِنْهُ يَدَا تَرَبْتٍ
إِنَّ الْحَيَا يُنْبِتُ الْأَرْهَارَ فِي الْأَكَمِ"

*Hîç muhtâcuñ ganî kıлмақdan itmez fevt elin
Niçe kim bârândan olur tâze vü hâzm-i ekem*

152

"وَلَمْ أَرِدْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا الَّتِي اقْتَطَفْتُ
يَدَا زُهَيْرٍ بِمَا أَتْنَى عَلَيَّ هَرَمٍ"

*Ol çiçek lâzım degil baña nihâl-i hırşdan
Kim anı derdi Züheyr ögüb berîn-i vaqt-Herem⁷⁸*

[27^b]*

153

* [26^b]: M'de yok.

* [27^a]: M'de yok.

⁷⁸ *Züheyr*: Cahiliye devrinin önemli şairlerindendir; *Herem*: Cahiliye döneminde yaşamış Arap meliki olan Herem b. Sinan cömertliğiyle meşhurdur; kocama anlamı da vardır.

* [27^b]: M'de yok.

"يَا أَكْرَمَ الْخَلْقِ مَا لِي مَنْ أَلُوذُ بِهِ
سِوَاكَ عِنْدَ حُلُولِ الْخَابِثِ الْعَمَمِ"

*Ey halâîk ekremi ben kime idem ilticâ
Yâ kimûm var senden özge rûz-ı ehvâl-i 'ızam*

154

"وَلَنْ يُضِيقَ رَسُولَ اللَّهِ جَاهُكَ بِي
إِذَا الْكَرِيمُ تَجَلَّى بِاسْمِ مُنْتَقِمِ"

*Vüs'at-i câhuñ tarılmaz baña ol gün yâ resûl
Kim tecellî ide ism-i mûntakim li'l-mûntakam*

155

"فَإِنَّ مِنْ جُودِكَ الدُّنْيَا وَصَرَّتْهَا
وَمِنْ غُلُومِكَ عِلْمَ اللُّوحِ وَالْقَلَمِ"

*Kim 'aţâyâñ-iledür dünyâ vemâ fihâ dañu
Hem senüñ 'ilmüñledür levha ne yazdısa kalem*

[28^a]*

156

"يَا نَفْسُ لَا تَقْطِطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظُمَتْ
إِنَّ الْكِبَائِرَ فِي الْغَفْرَانِ كَاللَّمَمِ"

*Ki günâhuñ çoğ ise ey nefis nevmîd olma kim
Mağfîret yanında yeksândur kebâirle lemem*

157

"أَعْلَى رَحْمَةِ رَبِّي حِينَ يَفْسِمُهَا
تَأْتِي عَلَى حَسَبِ الْعَصْبَانِ فِي الْقَسَمِ"

*Şâyed öldüm kim ola taqsîm gufrân-ı ilâh
İrişe 'işyânuma göre baña haţţ-ı kâsem*

158

"يَا رَبِّ وَاجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُنْعَكِبِينَ
لَدَيْكَ وَاجْعَلْ جِسَابِي غَيْرَ مُنْخَرَمِ"

*Yâ ilâhî eyleme senden recâmuñ 'aksini
Hem hisâbum sehl kıl yevmü'l-hisâb ey pür-kerem*

[28^b]*

159

"وَالطُّفْتُ بِعَيْدِكَ فِي الدَّارَيْنِ إِنَّ لَهُ
صَبْرًا مَتَى تَدْعُهُ الْأَهْوَالُ يَنْهَزِمِ"

*Luţf kıl dünyâ vü 'ukbâda bu bî-kes 'abdüñe
Kaçmayub tâ hevl-i mahşerden taħammül eyleyem*

160

"وَأَذِّنْ لِسُخْبِ صَلَاةٍ مِنْكَ دَائِمَةٍ
عَلَى النَّبِيِّ بِمُنْهَلٍ وَمُنْسَجِمِ"

*Hem şalât-ı dâimî iznünle yağsun emr-vâr
Tâ ki ser-sebz ola andan ravza-i hayru'l-ümem*

* [28^a]: M'de yok.

* [28^b]: M'de yok.

161

"وَأَلَّالِ وَالصَّحْبِ ثُمَّ التَّابِعِينَ لَهُمْ
أَهْلَ التَّقَى وَالنُّقَى وَالْجَلْمِ وَالْكَرَمِ"

*Âli vü aşhâbı vü hem tâbi'ın ol feyẓden
Hişşe alsun kim olardur etқыâ-yı muhterem*

[29^a]*

162

"مَا رَنَّتْ عَذَابَاتِ الْبَانِ رِيحُ صَبَا
وَأَطْرَبَ الْعَيْسِ خَادِي الْعَيْسِ بِالنَّعْمِ"

*Mâil itdükce nihâl-i bâni taħrîk-i şabâ
Üştür-i meste tarab virdükce te'sîr-i nağam⁷⁹*

Sonuç

Kültürel alanda çeşitli vesilelerle düzenlenen merasimlerde çokça okunan, mûsikîşinasların nefesiyle bazı beyitleri bestelenen ve hattatların kalemle meşk derslerinde yazılan Busîrî'nin *Kasîde-i Bürde'si*, edebî muhitte en fazla şerh, tahmîs, tesdîs, tesbî', taştîr ve tercüme edilen kaside olmuştur. Şairinin henüz sağ olduğu dönemde Arapça olarak şerhleri yapılan kaside, 15. yüzyıldan itibaren Türk diline aktarılmaya başlamış ve bu faaliyet günümüze kadar sürmüştür. Onlarca manzum tercümesi bulunan kaside üzerinde sadece meşhur şairler kalem oynatmamış, ismi duyulmayan yahut günümüze ulaşmayan nice şahsiyet de onu tercüme etmiştir.

Mütercimini tespit edemediğimiz manzume, klâsik dönem imlâsıyla aruzun remel bahrinde, mîm kafiyesiyle kaleme alınmıştır. Kaynak metnin muhtevasına uygun olmakla birlikte motamot bir tercüme hüviyetinde değildir. Özel isimler ve bilhassa kafiye oluşturulan kelimelerin önemli bir kısmı, kaynak metinden alınmış olmasına rağmen emsâline göre daha sade bir üsluba maliktir. Denilebilir ki, ismini aşikâr etmeyen mütercim, Busîrî'nin kasidesinden aldığı manayı şairlik istidadıyla yeniden yorumlamış, vezin yönünden az kusurlu, şiirsellik açısından gayet başarılı ve ifade bakımından anlaşılır bir tercüme yazmıştır.

Kasîde-i Bürde tercümelerinden Üsküdarlı Abdülhay Celvetî'nin tercümesiyle kafiye harfi, Seyyid Hüseyin Amâsî'nin tercümesiyle vezin, İsmâil Müfid Efendi'nin eseriyle kaynak metindeki bazı kelimelerin aynen aktarılması açısından benzeyen tercüme, Nahîfî tercümesiyle hem kafiye harfi hem kafiye kelimelerinin çoğunun kaynak metinden alınması yönüyle müşterektir. Kemâl Paşazâde, Ahmed-i Rıdvân, Esâsî Efendi, Abdullah Salâhî ve Na'imî tercümeleriyle ise hem kâfiye harfi hem vezin hem de yine kafiye kelimelerinin ekserinin kaynak metinden seçilmiş olması bakımından benzerlik arz etmektedir. Fakat Kemâl Paşazâde tercümesine nazaran daha sade, Ahmed-i Rıdvân tercümesine kıyasla kaynak metnin muhtevasına daha sadık, Na'imî tercümesine göre de vezin bakımından daha sağlamdır.

* [29^a]: M'de yok.

⁷⁹ *nihâl-i bân*: Bân ağacı, bân fidanı. Mahmut Kaya, sorgun ağacı olarak ele almıştır.

Kaynakça

- Albayrak Sak, Vesile. "Esâsî'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 16 (Eylül 2019), 343-363.
- Albayrak Sak, Vesile. "Said Paşa'nın Kasîde-i Bürde Tahmisi". *Turkish Studies* 8/9 (Yaz 2013), 523-559.
- Albayrak Sak, Vesile. "Şemseddin Sivâsî'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Turkish Studies* 9/3 (Kış 2014), 91-110.
- Altıkulaç, Tayyar. "Ebû Şâme el-Makdisî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/233-235. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Armutçuoğlu, İlhan. *Kasîde-i Bürde Manzum Tercüme*. İzmir: Akyol Neşriyat, 1979.
- Arslan, Ahmet Turan. "Ezherî Halid b. Abdullah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/64-65. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Ayçiçeği, Bünyamin. "Bûsîrî'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa Tarafından Yapılan Mensur ve Manzum Tercümesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 15 (2015), 27-102.
- Ayçiçeği, Bünyamin. "Üsküdarlı Abdülhay Celvetî ve Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu* 9/2. ed. Coşkun Yılmaz. 223-265. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2017.
- Ayyıldız, Erol. "Harputî'nin Kasîde-i Bürde Şerhinin Dilbilgisi ve Belağat Açısından İncelenmesi". *Dünü ve Bugünüyle Harput*. ed. Fikret Karaman. 1/515-523. Elazığ: TDV Elazığ Şubesi Yayınları, 1999.
- Demirayak, Kenan. "Kasîdetü'l-Bürde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/566-567. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Durmuş, İsmail. "İsâmüddin el-İsferâyîni". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/516-517. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- İlhan, Mevlüt. "Na'imî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Journal of Turkish Language and Literature* 3/4 (Sonbahar 2017), 42-61.
- Kahraman, Bahattin. "Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürdesi Etrafında Yazılmış Türkçe Eserler". *SÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi* 6 (1991), 167-174.
- Kahraman, Bahattin. "Le'âlî ve Abdurrahim Karahisarî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercüme-leri". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 4 (1997), 57-107.
- Karakoç, Sezai. *Üç Kasîde: Kasîde-i Bürde Endülüs'e Ağıt Bürüyen Kasîde*. İstanbul: Fatih Yayınevi, 1967.
- Kaya, Mahmut. *Kasîde-i Bürde'yi Türkçe Söyleyiş*. İstanbul: Damla Yayınevi, 2014.
- Kaya, Mahmut. "Kasîdetü'l-Bürde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/568-569. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Kılavuz, Ahmet Saim. "Bâcûrî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/416. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Koç, Hamza. "Ahmed-i Rıdvan'ın Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 5/12 (Temmuz 2018), 9-31.
- Kuzubaş, Muhammet. "Muhammed Fevzî'nin Miiftâhu'n-necât Adlı Eseri (Kasîde-i Bürde Tahmis ve Şerhi)". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1/1 (Sonbahar 2007), 156-192.
- Mermer, Kenan. *Klâsik Şerh Gelenğinde Üslup Kasîde-i Bürde Örneği*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2018.
- Özcan, Ayşe. *Nazîfî İsmâil Akhisarî ve Manzum Kasîde-i Bür'e Tercümesi: İklîdu's-sa'âde*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Sezer, İsmail Hakkı. *İmam Busîrî ve Bürde'si*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1985.
- Sezer, İsmail Hakkı. "Kasîde-i Bürde ve Nesir ve Manzum Tercümesi". *SÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2000), 65-88.
- Sivâsî, Şemseddin. *Tercüme-i Kasîde-i Bürde İrşâdü'l-avâm*. haz. Hüseyin Akkaya. Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları, 2015.

- Şahin, Ebubekir Sıddık. *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümelere*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Şener, Halil İbrahim. *Kaside-i Bürde Kaside-i Bür'e ve Su Kasidesi*. İzmir: İrfan Kültür Eğitim Derneği Yayınları 2, 1995.
- Uğur, Mücteba. "Kaside-i Bürde'ye Reddiye Kitapçığına Kısacık Reddiye". *Dinî Araştırmalar* 4/2 (Ağustos 1999), 5-20.
- Uzun, Mustafa. "Nahîfi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/297-299. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Yazar, Sadık. "Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/3 (Haziran 2018), 145-187.
- Yazar, Sadık. *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Yıldız, Musa. *Niyâzî Mısrî Kasîde-i Bürde Tesbî'i*. İstanbul: Elif Yayınları, 2007.
- Yücel, Yusuf İbrahim. "Kaside-i Bürde Üzerine Son Dönemde Yapılan İlmî Çalışmalar". *İslam Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 1 (2016), 86-106.